

Hankekehä: 8.11.04/MNi

KAIVAUSRAPORTTI

H. ANTTILA (†)

E. AHL

U. ROSENDAHL

HELSINGIN YLIOPISTO

PERNAJA GAMMELBY TOMTÅKER

KESKIAIKAISEN KYLÄTONTIN KOEKAIVAUS 2003

—MARK—

Keskiajan arkeologiaa maaseudulla
Medeltidsarkeologi på landsbygden

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde: Pernaja, Gammelby, Jönsas

Tutkimuksen laatu: Arkeologinen kaivaus

Kohteen ajoitus: Keskiaika - 1600-luku

Peruskartta: 3022 06 Illby, 3022 04 Juornaankylä

Yhtenäiskoordinaatit: x=6709 97-6710 05 y=3438 77-3438 z=5-8 m mpy

Maanomistaja: Per-Erik Jöns

Tutkimuslaitos: Mark-projekti/ Helsingin Yliopisto

Kenttätöönjohtajat: Anttila Helena, Ahl Eva, Rosendahl Ulrika.

Kenttätöaika: 13.9.- 21.9. 2003

Tutkitun alueen laajuus: 12,5 m² + 7,5 m² + koekuopat

Tutkimuskustannukset: 1400 €

Tutkimusten kustantaja: Svenska kulturfonden

Esinelöydöt: Kansallismuseon kokoelmat, historiallisen ajan kokoelmat
KM 2003109: 1 - 103

Valokuvat: 125360:1-19 (dia) ja 125361:1 -6 (mv) MV:RHO(A) Kuva-arkisto

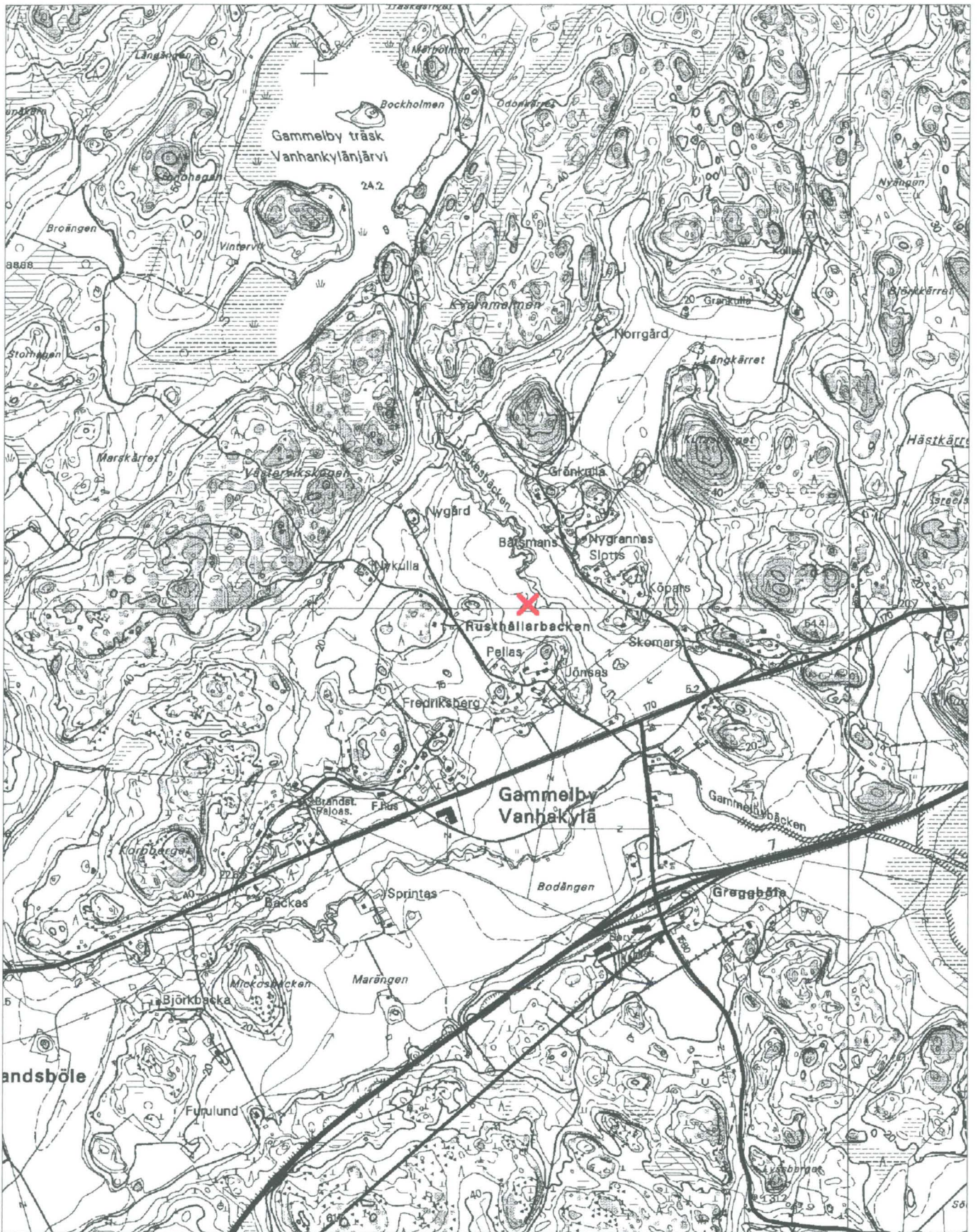
Alkuperäisen kertomuksen säilytyspaikka: Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV:RHOA), Kulttuuritalo, Helsinki

Kertomuksen kopiot: Museoviraston Arkeologian osaston arkisto
Porvoon Museo

Aiemmat tutkimukset: Haggrén G. & Hakanpää P. 2002: Pernajan Gammelby - Forsby osayleiskaava-inventointi. 11.11.2002 suoritettu Tomtäkerin vanhan kyläpaikan inventointi (MV:RHOA)
Anttila Helena(†), Ahl Eva, Hämäläinen Heini 3.5.2003
Arkeologinen inventointi MARK-projekti/ Helsingin Yliopisto (MV:RHOA)

Aiemmat löydöt: KM 2002070: 1-13, KM 2003110:1-44

Kaivauskertomuksen sivumäärä: 34

Pernaja Gammelby Tomtåker
Peruskartta 302104, -06, -07, -09
Perus CD 2002
Mk 1:20 000

TIIVISTELMÄ

Helsingin yliopiston historiallisen ajan arkeologian opintopiirin perustama keskiajan maaseudun arkeologiaa tutkiva Mark-projekti suoritti tutkimuskaivauksia Pernajan Gammelbyssä sijaitsevalla kylätonttikohteella, joka nykyään on peltoa. Aiemman tutkimuksen perusteella (historiallinen lähdeaineisto ja arkeologiset inventoinnit) kohde ajoittuu keskiajalta 1600-luvulle.

Tutkimus suoritettiin kaivamalla alueelle koepistoja ja –kuoppia, joiden perusteella avatiin kaksi kaivausaluetta: alue 1 (n. 12,5 m²) ja alue 2 (n. 7,5 m²). Kaivaminen suoritettiin ns. luonnollisina kerroksina.

Alueelta 1 löytyi luonnonkivistä ladotun ns. hevosenkengän muotoisen uuninperustan jäänteet, joita ei kuitenkaan ehditty tutkia kokonaan. Löydöistä suurin osa oli vaikeita ajoittaa (mm. punasavikeramiikan palat ja palaneet savet), mutta osa löydöistä ajoittui uuden ajan alkuun esim. pala harmaasavikeramiikkaa, punasavipatojen palat ja mahdollinen passglasin sirpale. Alue 2 oli harvalöytöinen, eikä ajoittavia löytöjä tai selkeitä rakenteita ojanpohjaksi tulkittua kaivantoa lukuunottamatta tullut. Tutkimuksia jatketaan vuonna 2004 mm. uunin pohjan tarkemmalla tutkimisella.

MARK-PROJEKTIN TEKIJÄT 2003:

Kenttätyöjohtajat:	Eva Ahl Helena Anttila Ulrika Rosendahl
Kenttätöihin osallistuneet:	Tanja Alzheimer Johanna Enqvist Jani Hyvärinen Heini Hämäläinen Vesa Kilpelä Ulrika Köngäs Riku Mönkkönen Marianna Niukkanen Heidi Pasanen Wesa Perttola Nora Salonen Hanna Suisto Mikko Teräsvirta Anna Wickholm
Raportin kirjoittaminen ja kokoaminen:	Hanna Suisto Ulrika Rosendahl
Historiallisen lähdeaineiston selvittely:	Tarja Knuutila
Karttojen puhtaaksi piirtäminen:	Heini Hämäläinen Riku Mönkkönen Wesa Perttola Hanna Suisto
Löytöluettelo:	Ulrika Köngäs Heidi Pasanen
Löytöjen puhdistus:	Ulrika Köngäs Riku Mönkkönen Heidi Pasanen Nora Salonen
Keramiikka-aineiston läpikäynti:	Riikka Väisänen
Koepistoluettelo:	Nora Salonen
Valokuvaluettelo:	Tanja Alzheimer

SISÄLTÖ

<i>PERNAJA GAMMELBY TOMTÅKER Keskiaikaisen kylätontin koekaivaus 2003</i>	1
ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	2
1. JOHDANTO	7
2. TUTKIMUSALUE	9
2.1. <i>Luonto ja sijainti</i>	9
2.2. <i>Aiemmat tutkimukset</i>	11
3. GAMMELBYN KYLÄN HISTORIA	12
3.1 <i>Asutus varhaisimpien maakirjojen valossa - aika 1540-luvulta vuoteen 1570</i>	13
3.2 <i>1500-luvun lopun autioituminen</i>	13
3.3 <i>Autioituneiden tilojen kohtalo</i>	16
3.4 <i>1600-luvun alun katovuosien vaikutus asutukseen</i>	17
3.5. <i>Maanomistustilanteen muotoutuminen 1630- ja -40-luvuilla</i>	18
4. KAIVAUKSET 2003	22
4.1 <i>Tutkimusmenetelmät</i>	22
4.2 <i>Alue 1</i>	23
4.3 <i>Alue 2</i>	25
4,3. <i>Alue 2</i>	26
TULOKSET	28
5.1 <i>Löydöt</i>	28
5.2 <i>Rakenteet</i>	31
6 YHTEENVETO	32
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	33

LIITTEET:

- II a) Löytöluettelo b) Poistettu palanut savi
- II Sijaintitietoja
- III Koekuoppaluettelo
- IV Karttaliite a) Mittausdokumentoinnit
b) Historialliset kartat
- V Valokuvaluettelo a) diakuvat b) mustavalkokuvat

1. JOHDANTO

Vuonna 2001 perustettiin Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineeseen Suomen historiallisen ajan arkeologian opintopiiri, jonka vetäjänä toimi HuK Helena Anttila. Vuonna 2003 kevättalvella opintopiiri perusti projektin nimeltä *MARK – medeltidsarkeologi på landsbygden – keskiajan arkeologiaa maaseudulla*. Projektin yleisenä tavoitteena oli tutkia arkeologian menetelmin keski- ja historiallisen ajan maaseutukohdetta ja sitä kautta hahmottaa tarkemmin ks. aikakauden maaseutukulttuuria. Projektin vetäjinä toimivat HuK Helena Anttila, fil.yo Ulrika Rosendahl ja FM Eva Ahl (historia). Projektin asiantuntijapapuna toimivat professori Mika Lavento ja FT Georg Haggrén (Helsingin yliopisto), tutkija Marianna Niukkanen (Museovirasto) ja FM Hanna-Maria Pellinen (Turun yliopisto, Agricola-projekti).

Tutkimus toteutettiin järjestämällä tutkimuskaivaukset keskiaikaisella maaseutukohteella. Tutkimuskohteeseen projekti valitsi Pernajan Gammelbyn Tomtåker-nimisen hylätyn kylätonttikohteen, joka sijaitsee nykyisellä pellolla Gammelbyn Rusthällarbackenin pohjoispuolella. Kohde oli löytynyt Museoviraston Forsby-Gammelby-alueen osayleiskaava-inventoinnissa vuonna 2002 ja oli jo silloin osoittautunut otolliseksi löytöaineistojen perusteella (Haggrén & Hakanpää 2002). MARK-projekti suoritti kohteella täsmäinventoinnin 3.5. 2003. Tulos oli rohkaiseva. Inventointilöytöjen seassa oli mm. keskiaikaan ja uuden alkuun ajoittuva keramiikkaa. (Anttila, Ahl & Hämäläinen 2003.)

Kaivaukset suoritettiin 13.9.-21.9.2003 vapaaehtoistyönä Suomen historiallisen ajan arkeologian opintopiiriin osallistuneiden arkeologian ja historian opiskelijoiden voimin. Svenska Kulturfonden, Uudenmaan Kulttuurirahasto, Nordenskiöld-samfundet sekä Helsingin yliopiston ylioppilaskunta olivat keväällä 2003 myöntäneet apurahaa projektin toteuttamiseen. Vuoden 2003 kenttätöiden kustannukset kattoi Svenska Kulturfondenilta saatu 1400 € apuraha. Varusteet ja jälkityötilat tarjosi Helsingin yliopiston arkeologian oppiaine. Myös jälkityöt tehtiin opiskelijavoimin opintopiirin toiminnan yhteydessä.

Yksi projektin tavoitteista oli myös tiedottaminen kaivauksista suurelle yleisölle ja paikallisille asukkaille. Ennen kaivauksia lähetettiin lehdistötiedote suomeksi ja ruotsiksi. Tämän johdosta kaivauksista raportoitiiin paikallislehdistössä ahkerasti. Artikkeleita kaivauksista oli kaivausviikon aikana Uusimaa-, Itäväylä-, Östra Nyland- ja Borgåbladet-lehdissä. Yle Porvoo teki paikalla radiohaastattelun 17.9 ja FST:n kulttuuriohjelma Artur teki kaivauksista reportaasin, joka näytettiin televisiossa 6.11.2003.

Vuoden 2003 kaivaukset olivat luonteeltaan koekaivauksia, jossa kaksivuotiseksi suunnitellun projektin kaivauskohteeseen tutustuttiin kaivamalla laajalle alueelle runsaasti pieniä koepistoja ja -kuoppia. Näiden lisäksi avattiin myös kaksi kaivausaluetta, josta toinen, Alue 1 oli n. 12,5m² ja toinen, Alue 2, n. 7,5m². Vuoden 2003 kaivausten tärkeimmät löydöt olivat 1500-luvulle ajoittuvat esineet ja Alue 1:stä löydetty uunin pohjaksi tulkittu rakenne. Näiden tulosten perusteella katsottiin aiheelliseksi jatkaa kenttätöitä Pernajan Tomtäkerilla vielä vuonna 2004.

2. TUTKIMUSALUE

2.1. LUONTO JA SIJAINTI

Otteita Heini Hämäläisen kirjoituksesta Mark-projektin inventointiraportissa (Anttila, Ahl & Hämäläinen 2003: Pernaja Gammelby Tomtåker. Arkeologinen inventointi.)

Pernajan Gammelbyn kylä sijaitsee rannikolta luoteeseen työntyvän pitkän Pernajanlahden perukoilla, tarkemmin lahdenpohjukan luoteispuolella. Gammelbyn kylän kohdalla lahdenpohjukkaa kutsutaan myös Gammelbynlahdeksi. Pernajan kirkonkylältä paikalle on matkaa yksitoista kilometriä luoteeseen. Gammelbyn kylän maisemaa hallitsee kolmen joen halkoma peltoalue, Gammelbyslätt. Kolme jokea yhtyvät peltoaukean kaakkoisosassa suuremmaksi joeksi, Gammelbybäckeniksi, joka laskee kaakkoon Gammelbynlahteen. Maaston voi sanoa laskevan loivasti länteen ja kaakkoon, peltoaukean eteläosissa myös etelään. Tutkimusalueemme sijaitsee Gammelbyn peltoaukean koillisosassa luoteesta kaakkoon kohti merenlahtea laskevan Träskesbäckenin länsirannalla sijaitsevalla peltorinteellä.

Tomtåker luoteesta.

Gammelbyn peltoaukean etelälaitaa rajaa valtatie 6. Lähes joka puolella kylän viljelysmaiksi muokattuja savi-hiesumaita ympäröivät mäntyvaltaiset metsäiset kallioalueet, mutta jonkin verran kuusta ja jalopuita seudulla kasvaa myös (Haggrén & Hakanpää 2002: 4). Näihin Gammelbyn peltoaukeaa ympäröiviin kallioylänköihin vaihtelua tuovat avokalliot sekä soiset alangot, jotka siellä täällä antavat tilaa pienille irrallisille pelto- ja niittytilkuille. Harvinaisia peltojen laitamilla eivät ole yli neljääkymmeneen metriin meren pinnasta kohoavat kalliot. Korkeuserot ovat siis seudulla huomattavia. Alavilla Gammelbyn pelloilla kohoaa myös pienempiä avokallio- ja moreenikumpareita, joille on kohonnut kylän nykyisten tilojen rakennuskantaa. Yksi näistä on heti tutkimusalueemme eteläpuolella sijaitseva kylän nykyinen keskus Rusthällarbacken.

Alueen potentiaalia ihmisen toiminta-alueena voidaan tarkastella maankohoamisen näkökulmasta. Maankohoaminen on hidastunut koko jääkauden jälkeisen ajan. Loviisan seudun nykyinen maankohoamisvauhti on noin 2 mm/vuosi ja tätä tietoa voitaneen soveltaa Pernajan seutuun (Helsingin Yliopiston geologian laitoksen tutkimuksissa sedimenttinäytteitä otettiin välillä Porvoo ja Ruotsinpyhtää) (Miettinen A., Eronen M. & Hyvärinen H. 1999: 8, 17, 21). Tutkimusalueemme sijaitsee noin 5-8 metriä meren pinnan yläpuolella. Sen matalimmat alueet ovat maatuneet ajanlaskun alun paikkeilla, rautakauden lopulla on ympäristö ollut varsin nykyisen kaltainen merenlahden ulottuessa vielä hieman valtatie 6:n pohjoispuolelle. Viimeistään keskiajalla on paikalla ollut nykyinen kalliomäkien reunustama ja rikkoma viljelyyn sopiva savialanko, jota halkovat merenlahteen laskevat purot.

Hieman laajemmin ympäristöä tarkasteltaessa tärkeä rooli seudun kulttuurikuvassa on ollut myös toisella Pernajanlahteen laskevalla joella, Forsbyå:lla eli Koskenkylänjoella. Se laskee Gammelbyn itäpuolella sijaitsevan Forsbyn kylän läpi pohjoisesta etelään. Kylän pohjoispuolen savitasangoilta virtaava joki ylittää Forsbyn kallioalueet, virtaa Hammarträsketin kautta Hammarforsin koskien läpi suvanton ja taas Alaruukin kosken läpi Forsbynlahteen. Näitä koskia on historiallisella ajalla hyödynnetty saha- ja rautateollisuudessa sekä myllyjen toiminnassa. Nämä luonnonvoimat valjastettiin aikanaan palvelemaan myös joen itärannalle rakennettua Forsbyn kartanoa.(Haggrén & Hakanpää 2002.)

2.2 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Otteita Eva Ahlin kirjoituksesta Mark-projektin inventointiraportissa (Anttila, Ahl & Hämäläinen 2003: Pernaja Gammelby Tomtåker. Arkeologinen inventointi.)

Pernajan Arkeologinen tutkimus rajoittuu lähinnä inventointeihin, joista ensimmäisen suoritti Gustaf Topelius vuonna 1908. Suurta rantatietä on inventoitu 1980-luvulla (Masonen & Heikkinen 1986). Taisto Karjalainen suoritti vuonna 2000 valtatie 6 uuden linjauksen johdosta inventoinnin Koskenkylän alueella. Lauri Pohjakallio suoritti Pernajan perusinventoinnin vuonna 1969. Inventointi on keskittynyt esihistoriallisiin kohteisiin ja Pohjakallio paikansi myös joitakin ns. ryssänuuneja. Hän paikansi muun muassa mahdollisen esihistoriallisen hautaröykkiön Greggölessä (Pohjakallio 1969: 3). Greggölen röykkiön arvioivat uudestaan Haggrén ja Hakanpää, jotka totesivat että röykkiö on todennäköinen historiallisen ajan "latomus" (Haggrén & Hakanpää 2002: 17).

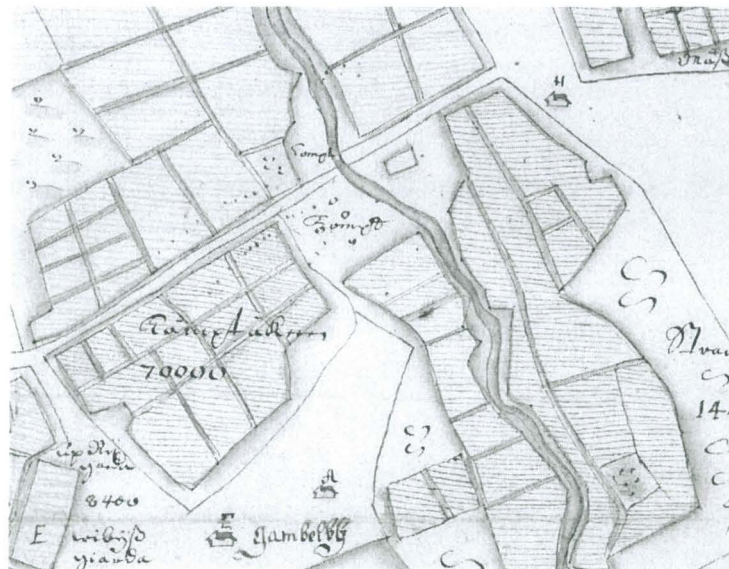
1990-luvulla käynnistyi Turun yliopiston Agricola-projekti, jonka tarkoituksena on tutkia Pernajan kirkon seutua. Tutkimuksiin liittyen Jukka Palm suoritti inventoinnin vuonna 1996. Inventoinnin löytöjä ei otettu talteen. Lukuisia uusia historiallisia kohteita paikannettiin ja vanhoja kohteita tarkastettiin. Viisi luonnonkivikellaria ja viisi talonpohjaa paikannettiin seuraavista kylistä: Garpgård, Blybergs, Torsby, Kirkonkylä ja Prästgården. (Palm 1996: 3-5.)

Vuonna 2002 Georg Haggrén ja Päivi Hakanpää avustajineen (Museovirasto) suorittivat muinaisjäännösinventoinnin Gammelbyn-Forsbyn alueella Pernajan kunnan toimeksiannosta. Kaksikymmentäviisi kiinteää kohdetta paikannettiin, joista kahdeksantoista ajoitettiin historialliselle ajalle. Lisäksi paikannettiin keskiaikaisia kylätontteja vanhojen karttojen avulla viidestä kylästä. Greggölen Illbyn kolme kohdetta ajoitettiin historiallisiksi kuten myös Gammelbyn kolme kohdetta: Tomtåker (kylänpaikka), Västerviksskogen (hautapaikka) sekä myllyn paikat. Läheisestä Bergbystä paikannettiin kylänpaikka. Karttojen avulla paikannettiin Gammelbystä viisi mahdollista keskiaikaista kylätonttia: Fredriksberg, Pellas, Jönsas, Tyskas, Slåtts sekä kolme taloa/torppaa. (Haggrén & Hakanpää 2002: 17–19.)

Haggrénin ja Hakanpään inventoinnin perusteella valittiin Gammelbyn Tomtåker inventointi- ja tutkimuskohteeksi keväällä 2003, jolloin MARK-projektin tutkimukset aloitettiin suorittamalla peltopuiminta tutkimusalueella. Pintapuiminnassa ilmenneet löydöt antoivat aihetta lisätutkimuksiin, irtolöytöinä olivat mm. Westerwald ja Siegburg-keramiikkaa, liitupiippuja, punasavikeramiikkaa ja muuta historiallisen ajan kohteelle ominaista aineistoa. (Anttila, Ahl & Hämäläinen 2004.)

3. GAMMELBYN KYLÄN HISTORIA

Pernaja mainitaan asiakirjalähteissä ensimmäistä kertaa vuonna 1352. Vuodelta 1448 on ensimmäinen maininta Gammelbyn kylästä ja vuodelta 1707 on peräisin ensimmäinen kartta Gammelbystä. (Knuutinen 2003: 2; Anttila, Ahl & Hämäläinen 2004: 7.) Tässä Samuel Brotheruksen tekemässä maakirjakartassa on Mark-projektin tutkimusalueen kohdalle merkitty kaksi autoitunutta tonttia, jotka olivat tuolloin, vuonna 1707, viljelykäytössä. Näiden tonttien historian selvittämiseksi on *fil. yo. Tarja Knuutinen* tehnyt Mark-projektin pyynnöstä tutkimuksen Gammelbyn historiasta 1540-luvulta 1700-luvun alkuun. Koska arkeologisen tutkimuksen kohteena on vuoteen 1707 mennessä autoitunut tontti, on Knuutinen kiinnittänyt erityistä huomiota talojen autoitumiseen ja autoituneiden tilojen kohtaloon ja autoitumisen ajankohtaan. Selvityksen lähdeaineistona ovat vouden- ja läänintileissä olevat maakirjat ja autiutilaluettelot sekä maan- ja autiotarkastusluettelot. Apuna on käytetty Suomen asutuksen yleisluetteloa (SAY). (Knuutinen 2003: 2.) Seuraavassa on otteita Knuutisen työstä, tarkemmin esimerkiksi verotuksesta ja autoitumisen luonteesta voi lukea alkuperäisestä tekstistä, joka on luettavissa HY:n Arkeologian oppiaineen tiloissa Mark-projektin kansiossa. (Tässä tutkimuksen otsikoiden numerointi on muutettu kaivauskertomuksen mukaiseksi).

Samuel Brotheruksen 1707 piirretyt karttaan on merkitty hylätty tonttima Gammelbyn pohjoispuolella.

3.1 ASUTUS VARHAISIMPIEN MAAKIRJOJEN VALOSSA - AIKA 1540-LUVULTA VUOTEEN 1570

Lähes yhtenäiset Gammelbytä koskevat asiakirjalähteet ovat vuodesta 1540 alkaen laaditut maakirjat. Kylässä on ollut tuolloin 13 veroa maksavaa talonpoikaa (KA 2920:390–392.), ja luku pysyy samana vuoteen 1555 saakka, jolloin kylään saapuu ilmeisesti uusia asukkaita. Vuonna 1555 maakirjaan ilmestyy neljänneksitoista veronmaksajaksi Erich Olsson, joka nimensä perusteella on muuttanut kylän ulkopuolelta – patronymi ei sovi kehenkään aiemmin maakirjoissa mainituista. (KA 3038:22–23.) Vuodesta 1554 lähtien kylässä on ollut yksi täyttä kokoveroa maksanut talo. (KA 3029:2.) Tämän jälkeen kylässä ei ilmeisesti ole tapahtunut suuria muutoksia normaalien isännänvaihdosten lisäksi ennen vuotta 1571, jolloin maakirjoihin on tehty ensimmäiset merkinnät autiotiloista. Veronmaksajien lukumäärä on pysynyt tasaisesti neljänätoista, ja isännänvaihdokset näyttävät patronymien perusteella tapahtuneen siten, että isännöisyys on siirtynyt isältä pojalle.

Vuoden 1563 maakirjassa on käytetty ensimmäistä kertaa talojen kyynärälukuja, vaikka samaan aikaan verotettavat on vielä jaettu kokoveroiksi aiemman käytännön mukaan. Tässä vaiheessa näyttää tapahtuneen viimeistään yhden kokoveron arvoisen maaomaisuuden vakiintuminen 18 kyynäräksi. Jören Thomasson on maksanut ainoana täyttä kokoveroa. 2/3 kokoveron maksajia on myös yksi, 1/2 kokoveroa on maksanut neljä henkilöä ja 1/3 veroa kuusi. Kaksi henkilöä on maksanut vain 1/6 suuruista veroa. (KA 3231:40–41.) Kyynärälukujen ilmoittaminen on vakiintunut vasta 1570-luvulle tultaessa.

3.2 1500-LUVUN LOPUN AUTIOITUMINEN

1570-luku toi mukanaan pitkän sotakauden, jonka vaikutukset näkyivät maaseudun asutuskehityksessä etenkin itäisillä rajan läheisyydessä sijainneilla alueilla. 25-vuotisen sodan alkuvaiheessa venäläisjoukkojen hyökkäykset kohdistuivat erityisesti Kaakkois-Suomen alueelle, minne venäläisjoukot hyökkäsivät mm. vuosina 1571 ja 1577. Sotatoimien ja omien joukkojen ylläpidon aiheuttamien rasisitusten lisäksi tilannetta huononsivat ruttoepidemia ja ajoittaiset katovuodet 1500-luvun lopussa.

Gammelbyssäkin jouduttiin kärsimään venäläisjoukkojen hävityksestä vuonna 1571, jolloin kaksi kylän taloista on joutunut ilmeisesti sotajoukon ryöstämiksi. Jöns Hendrichssonin 1/2 kokoveron tila ja Jacob Hendrichssonin 1/4 kokoveron tila on merkitty maakirjaan vihollisen autioittamiksi (maakirjassa merkintä *öde aff fienden*), eikä näistä taloista ole kannettu lainkaan veroja tai kymmenyksiä. (KA 3323:35,112.) Samana vuonna kannettiin tavanomaisten verojen lisäksi ns. hopeavero. Jöns ja Jacob Hendrichsson kohdalla hopeaveroluettelossa on merkintä *fattig*, eikä heidän osaltaan ole merkitty tietoja

karjan ja metalliomaisuuden määrästä, kuten muiden kylän verovelvollisten. (KA 3324:7.) Seuraavana vuonna kumpikaan nimi ei esiinny maakirjassa tai kymmenysluettelossa, mutta jo vuonna 1573 Jacob Hendrichssonin nimi ilmestyy jälleen pääveroluetteloon. Jöns Hendrichsson pysyi veronmaksun ulkopuolella vuoteen 1574 saakka, sen sijaan pääveroluetteloihin on vuosina 1572 ja 1573 merkitty Hendrich Finne, joka on maksanut veroa 1/3 kokoveron verran. (KA 3337:31; KA 3344:35. Pernaja on kuulunut vuosina 1572–73 hallinnollisesti Kymenkartanon lääniin, tilikirjat eivät ole Porvoon läänin alla.) SAY:ssa Finne on liitetty Jöns Hendrichssonin yhteyteen täyttämään tämän muodostamaa ”aukkoa”. Maksettu verosumma ei täsmää aiempaan, eikä Finne ilmeisestikään ole ollut gammelbyläinen, koska nimi ei esiinny kylän yhteydessä muulloin, eikä kymmenysluettelossa edes kyseisten kahden vuoden aikana. (Kymmenysluettelot KA 3337:99; KA 3344:23.) Mahdollisesti Finne oli ulkokyläläinen, joka otti veronmaksukyvyttömän talon tilukset, tai osan niistä, käyttönsä ja maksoi käyttämästään maa-alasta veron.

Kruunu lupasi Pernajassa vuonna 1571 autoituneille tiloille kolmen vuoden verovapauden heti seuraavan vuoden verotuksessa. (KA 3336:33.) Tarkoituksena oli palauttaa hävitettyjen tilojen veronmaksukyky mahdollisimman pian ennalleen. Gammelbyn autiotilojen osalta verovapaus ei näytä helpottaneen tilannetta juuri lainkaan. Jacob Hendrichssonin pieni 4½ kyynärän tila pysyi veronmaksukyvyttömänä aina vuoteen 1590 saakka, jolloin tilalla ilmeisesti tapahtui isännänvaihdos, tuolloin veron maksajaksi on merkitty Jacob Jacobsson. (KA 3448:28–29.) Vaikka talo on merkittynä pääveroluetteloon vuodesta 1573 vuoteen 1575, ja näinä vuosina talosta on maksettu myös viljakymmenyksiä, tila näyttää horjuneen koko ajan veronmaksukyvyyn rajoilla. 1576 Jacob Hendrichssonin nimi ja tilan kyynärluku on merkitty pääveroluetteloon, mutta nokka- tai lehmälukua ei ole merkitty lainkaan. (KA 3364:34.) Seuraavan vuoden verotukseen talo on merkitty köyhäksi (*fattig*), (KA 3372:31) ja vuodesta 1578 lähtien talo on ollut autioluettelossa tai merkittynä maakirjaan autioksi. (esim. KA 3380:39; KA 3396:67; KA 3425:31.)

Veroluvultaan edellistä suuremmalta Jöns Hendrichssonin tilalta jaksettiin veroja maksaa verovapauden päättymisen jälkeen jokunen vuosi, mutta vuonna 1578 tila on jälleen merkitty autioksi. (KA 3373:27.) Tämän jälkeen Jöns Hendrichssonin nimi katoaa veroluetteloista. SAY:ssa Hendrichssonin tilalle on esitetty seuraavaa jatkumoa: Vuonna 1579 Hendrich Larsson on alkanut isännöidä tilaa, joka kuitenkin on pysynyt veronmaksun ulkopuolella vuodesta toiseen. Vuonna 1589 isännöisyys on siirtynyt Hendrich Hendrichssonille (Hendersson), mutta tila on edelleen pysynyt autiona, ja vuonna 1606 sen maita on käyttänyt koko kylä. (SAY Pernaja 1560–1579:50; SAY Pernaja 1580–

1599:62; SAY Pernaja 1600–1619:65.) Hendrich Larssonin asettaminen Jöns Hendrichssonin seuraajaksi perustuu kymmenysluettelon antamiin tietoihin. Larsson on merkitty kymmenysluetteloon ensimmäistä kertaa vuonna 1576. Samana vuonna Jöns Hendrichsson on merkitty normaalisti maakirjaan, mutta ei kymmenysluetteloon. Sama tilanne on vuosina 1576–1578, mutta seuraavana vuonna Hendrich Larsson on jo mukana maakirjassa ja Hendrichssonin nimi puuttuu. (KA 3364:34, 47; KA 3372:31, 75–76; KA 3380:29, 72–73, KA 3384:35, 86.) Jöns Hendrichssonin isännyskausi näyttää kestäneen ainakin 38 vuotta, nimi on mukana jo ensimmäisessä, vuoden 1540 maakirjassa. (KA 2920:390–392.) Tällä perusteella talon isännänvaihdos olisi ollut aivan normaali tapahtuma 1570-luvun lopussa. Se ettei tilan jatkaja sovi patronyymiltään edelliseen isäntään, ei tarkoita välttämättä tilan siirtyneen ulkopuoliselle. Larsson on saattanut olla esimerkiksi Hendrichssonin vävy, tai tilalle on asettunut asumaan ulkopuolinen viljelijä.

Samaan aikaan, vuonna 1578 autioituu myös Hendrich Hendrichssonin (Hendsson) tila. Ensimmäinen autiomerkin talo on saanut jo vuonna 1574. (KA 3347:35, 60.) 1576 talosta on maksettu veroja, mutta jo seuraavana vuonna se on merkitty köyhäksi (*fattig*). Viimeinen merkintä Hendrichssonin osalta on vuonna 1578 jolloin talo on jälleen merkitty autioksi. (KA 3364:34; KA 3372:31; KA 3373, 27; 3380:29, 39.) Tämän jälkeen talo on kadonnut kokonaan maakirjoista, vuoden 1579 maakirjaan on lueteltu vain 13 verollisen nimet. Hendrichssonin tila on ollut kuuden kyynärän eli 1/3 kokoveron suuruinen. Mielenkiintoista on, että samanaikaisesti Hendrichssonin tilan katoamisen kanssa Sigfrid Erichssonin 4½ kyynärän tilan koko on kasvanut yhdeksään kyynärään. (KA 3380:29, KA 3384:35.) Talon katoaminen veroluetteloista kokonaan saattaa selittyä sillä että sen alle kuuluneet maat ovat joutuneet muiden kyläläisten omistukseen, osittain jääneet ehkä viljelemättä. Tämänkaltaisen autioituneen tilan maaomaisuuden siirtyminen naapureille oli suuri ongelma kruunulle, joka pyrki palauttamaan naapureiden haltuun joutuneita maita ottamalla maat kruunun omaisuudeksi mm. maantarkastusten yhteydessä, ja ohjeistamalla vouteja huolehtimaan tilojen uudelleenasettamisesta. (Mäkelä 1979, 27–29.)

1580-luvun alussa autiotiloja syntyi kylään edellisten kolmen lisäksi vielä kaksi kappaletta. Michell Larsson, joka maakirjatietojen mukaan myös isännöi taloaan ainakin vuodesta 1543 saakka, menetti veronmaksukykynsä vuonna 1581, jolloin talo merkittiin autioluetteloon. Maakirjaan nokkia on merkitty yksi, mutta lehmäveroa talosta ei ole kannettu lainkaan. (KA 3396:35, 67.) Vaikka vuosina 1584 ja 1587 ei talosta ole kannettu kaikkia veroja (KA 3413:34; KA 3425:31.), on se mukana veroluetteloissa vuoteen 1589 saakka, jolloin Larssonin nimi on kadonnut ja isännys todennäköisesti siirtynyt Simon Thomassonille. (KA 3441:32.) Vuonna 1581 veronmaksun ulkopuolelle jäi myös Erich Olssonilta luultavasti tämän pojalle Lasse Erichsonille noin kymmenen vuotta aiemmin

siirtynyt talo. (KA 3396:35.) Erichsson on merkitty maakirjaan aina vuoteen 1588 saakka, minkä jälkeen myös tämä tila näyttää yksinkertaisesti kadonneen lähteistä. (KA 3435:35.) Vuoden 1581 jälkeen talon maaomaisuudeksi on merkitty nolla kyynärää, myöskään lehmäveroa ei ole kannettu, mutta nokkia talossa on ollut yksi.

Anneli Mäkelä on kiinnittänyt tutkimuksessaan huomiota siihen että Porvoon läänissä autioiden merkitsemistapa muuttui vuonna 1579 siten, että autiot savut ja autiot täysverot alettiin erottaa. Jos talolle maakirjaan ja autioluetteloon ei merkitty kyynärälukua, tai luvuksi laitettiin nolla, talon tiluksista maksettiin edelleen veroa. Käytännössä veronmaksajia olivat talon maita hyödyntävät naapurit. (Mäkelä 1979; 135.) Lasse Erichssonin tapauksessa talolle on merkitty yksi nokka, eli talon asukkaat eivät välttämättä hylänneet kotiaan vaikka tilan maat joutuivat muitten haltuun. Kuitenkin vuonna 1588 nimi on kadonnut lähteistä, eikä talon mahdollista siirtymistä jollekin muulle voi selvästi osoittaa. Maakirjatalojen määrä kylässä on kuitenkin pysynyt ennallaan Lasse Erichssonin nimen katoamisesta huolimatta. Vuonna 1590 maakirjaan on jälleen merkitty Jöns Hendrichsson (Hendersson) niminen henkilö autiolle tilalle. (KA 3448:28–29.) Vuosien 1587 ja 1588 maakirjoissa esiintyy kaksi Hendrich Jacobsonia, joista toinen katoaa samaan aikaan kuin Jöns Hendrichssonin nimi ilmestyy maakirjaan. Näinä kahtena vuonna veroluetteloissa ei ole tietoja myöskään aiemmin esiintyneen Jöns Hendrichssonin tilan jatkajiksi esitetyistä Hendrich Larssonista tai Hendrich Hendrichssonista. (KA 3425:31; KA 3435:35.) Saatavilla olevien tietojen avulla näyttää mahdolliselta selvittää näiden nimien suhdetta toisiinsa. Mahdollisesti Hendrich Jacobsson on hankkinut kylästä maata joka on sittemmin siirtynyt pojalle Jöns Hendrichssonille. Joka tapauksessa talo on jäänyt vuosikymmenen lopussa pysyvästi autioksi.

3.3 AUTOITUNEIDEN TILOJEN KOHTALO

Kun Jacob Hendrichssonin talo 1590-luvun alussa palasi jälleen maakirjaluetteloihin Jacob Jacobssonin isännöimänä, jäi kylään kolme ilmeisesti kokonaan autoitunutta taloa, jotka 1600-luvun alussa joutuivat kylän muiden talollisten lisämaiksi. Lisäksi 1587 autoituneen Hendrich Hendrichssonin isännöimäksi merkityn tilan kadottua kylään on 1500-luvun lopussa jäänyt vain kymmenen veroa maksavaa talollista, kun taloluku vielä 1570-luvun alussa oli 14. Kolmen autoituneen tilan kehitystä voi seurata autiomerkitöjen vaiheittaisen muuttumisen avulla. Vuonna 1592 kaikki kolme tilaa ovat saaneet maakirjaan merkinnän *öde manttal*, eikä taloille ole merkitty lainkaan nokka-, lehmä-, tai kyynärälukua. (KA 3455:35.) Sama merkintä säilyy aina vuoteen 1598 saakka, jolloin talot on merkitty myös autioluetteloon ilman minkäänlaisia selityksiä. (KA 3475:36, 92.) Seuraavasta vuodesta lähtien talojen status maakirjamerkitöjen perusteella on muuttunut

autiosta "rappiolle joutuneeksi" (*förfallit manttal*). (KA 3480:34.) Anneli Mäkelä on päätellyt *förfallit*-termin merkinneen samaa asiaa, kuin *mansdräkt nederlag*-termin, jota käytettiin vuoden 1586 maantarkastuksessa autioituneen talon tiluksista, jotka olivat joutuneet naapureiden lisämaiksi. (Mäkelä 1979, 140–142; Axell Leijonhuvudin maantarkastuksen ohjeet, 1586, KA 3419:1–2.) *Förfallit*-tilat eivät esiinny kymmenysluetteloissa, ja ne puuttuvat jopa maakirjasta vuosina 1600 ja 1601. (KA 3486:21; KA 3495:22.)

Kokonaan autioituneiden tilojen maaomaisuuden siirtyminen muiden kyläläisten haltuun näkyy selvästi myös talojen kyynäräluvuissa 1580-luvun alusta lähtien. Gammelbyssä oli koko 1570-luvun ajan neljä $4\frac{1}{2}$ kyynärän, eli $\frac{1}{4}$ kokoveroa maksavaa tilaa, jotka katosivat vuosikymmenen loppuun mennessä. Vuonna 1579 kaksi näistä, Sigfrid Ericssonin ja Hendrich Perssonin tilat kaksinkertaistivat maa-alansa yhdeksänkyynäräisiksi. (KA 3384:35.) Samana vuonna Hendrich Hendrichssonin kuuden kyynärän suuruinen tila katosi lopullisesti maakirjoista, eli todennäköisesti sulautui edellä mainittuihin taloihin. Vuoden 1580 tiedot puuttuvat, mutta vuonna 1581 loput kaksi $4\frac{1}{2}$ kyynärän tiloista – Jacob Hendrichsson ja Lasse Erichsson – menettivät kyynärälukunsa, samoin kuin Hendrich Larssonin kuuden kyynärän tila. Yhteensä maata jäi siis autioksi viisitoista kyynärää. Vastaavasti samana vuonna viiden talon kyynäräluku kasvoi siten, että kasvu oli yhteensä 16 kyynärää. Autioilta naapurille siirtyneen maan määrä täsmää maa-alojen kasvuun, kun huomioidaan myös yhden asutun ja viljellyn tilan kyynäräluvun väheneminen yhden kyynärän verran. (KA 3396:35.) Todennäköisesti Mats Jörenssoinin tilalta vähentynyt yksi kyynärä siirtyi Michell Michellsonille, jonka tila kasvoi kuusikyynäräisestä seitsemänkyynäräiseksi. Kaiken kaikkiaan kylän talojen maaomistuksen määrä kasvoi vastaavalla tavalla vuosisadan loppua kohti siten, että vuonna 1592 kylässä oli peräti kaksi täyttä kokoveroa maksavaa taloa, yksi $\frac{2}{3}$ kokoveron talo, kuusi $\frac{1}{2}$ kokoveron taloa ja vain yksi $\frac{1}{3}$ kokoveron talo.

3.4 1600-LUVUN ALUN KATOVUOSIEN VAIKUTUS ASUTUKSEEN

Vaikka 1600-luvun alun pahojen katovuosien aiheuttama väestömäärän lasku jäi pienemmäksi kuin vuosisadan lopun suurten kuolonvuosien aiheuttama tuho, näyttää esimerkiksi Gammelbyn väestö kärsineen tuolloin pahoin. 1500-luvun autioitumisen jälkeen kylään jäi kymmenen verotaloa, joista kaksi autioitui jo vuonna 1603. Tuolloin autioluetteloon päätyivät Erich Hendrichssonin ja Hendric Morteenssonin talot. (KA 3504:59.) Vuosien 1604 ja 1605 maakirjat ovat rikkaita lähteitä, joiden perusteella kylän

verollisten taloudellista tilannetta on mahdollista selvittää paremmin. Vuonna 1604 vain kuusi henkilöä on maksanut kylästä veroja. Kaksi taloista on merkitty autioksi (*öde*) ilman nokka- tai lehmäveromerkitöjä, kun taas kaksi taloista on saanut merkinnän ”köyhä” (*arm*). Näille taloille on merkitty tiedot sekä lehmien että nokkien osalta: Knut Larssonin taloudessa oli yksi verotettava nokka ja yksi lehmä, Jacob Jacobssonilla oli kaksi lehmää ja yksi verotettava nokka. Vertailuksi voidaan esittää, että suurimpaan taloon lehmiä on merkitty seitsemän kappaletta, kahdelle muulle suuremmalle taloudelle kolme ja neljä. Kymmenyksiä kyseisenä vuonna maksoi vain kolme henkilöä. (KA 3509:296–298; KA 3510:324.) Vuonna 1606 tilanne oli vielä huonompi, kylässä oli vain kolme täysin veronmaksukykyistä taloa. Jacob Henrichssonin 1½ kokoveron suuruiseksi kasvanut tila, sekä Thomas ja Mats Michillsonin tilat, jotka olivat vapaita veronmaksusta ratsupalvelun vuoksi (taloille ei ole merkitty savuverolukua). Kolme taloa oli autiona, ja kolme on saanut maakirjaan merkinnän *oförmögen*, jonka voi tulkita tarkoittaneen maksukyvyttömyyttä. Lisäksi Henrich Andersson on ollut täysin varaton, maakirjaan hänen kohdalleen on marginaalihuomautukseksi merkitty ”*äger ingen tingh*”. Osasta varattomiksi tai autioiksi merkityistä taloista on luultavasti maksettu jonkinlaisia veroja (näiden kohdalla marginaalissa on merkintä ¼ osoittamassa ns. savuveron määrää), mutta esimerkiksi Hendrich Anderssonilta ei ilmeisesti ole saatu perittyä minkäänlaisia maksuja. Maakirjassa ovat mukana myös kolme jo 1500-luvulla rappiotiloiksi merkittyä taloa, joiden on marginaalimerkinnässä ilmoitettu olevan koko kylän käytössä. (KA 3526:16.)

3.5. Maanomistustilanteen muotoutuminen 1630- ja -40-luvuilla

Parhaiten 1600-luvulla tilan asutuksen jatkuvuuden takasi nähtävästi ratsupalvelus ja sen suoma verovapaus. Palvelukseen astuikin suuri osa Gammelbyn talollisista jo 1600-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Esimerkiksi vuonna 1614 ratsutiloja oli peräti viisi kappaletta, kun jonkinlaista veroa maksettiin vain kahdesta talosta ja autioita oli kolme. (KA 3576:24.) Jacob Hendrichssonin suuresta tilasta muotoutui 1600-luvun aikana perinnöllinen ratsutila, jonka siirtymistä isältä pojalle on mahdollista seurata aina vuoteen 1707 saakka. Muutenkin kylän maanomistustilanne alkoi vakiintua vuodesta vuosisadan toisen vuosikymmenen puolivälistä lähtien.

Vuonna 1615 maakirjassa esiintyy kaksi täysin uutta nimeä, Jacob Hoffner (Heffner), sekä Jacob Hollander, jotka molemmat on merkitty omistajiksi autiotiloille. Autioitten määrä on ollut tuona vuonna ennätysmäinen, veronmaksukyvyttömiä taloja on ollut viisi aiemmin pysyvästi autioituneiden, edelleen veroluetteloon merkittyjen lisäksi. (KA 3580:28.) Sekä Hoffner että Hollander ovat ilmeisesti olleet lähtöisin Porvoosta. Molemmat talot ovat olleet pitkän aikaa autioita omistajanvaihdoksen jälkeen. Jacob Hollanderin tilalta on alettu

maksaa veroja vuodesta 1619 lähtien, Hoffner jää pois autioluettelosta vuotta myöhemmin. (KA 3603:31; KA 3608a:31–32.) Jacob Hollander toimi sotalaitoksen palveluksessa ainakin vuodesta 1619 lähtien, jolloin hänet on merkitty ratsumieheksi veroluetteloon, ja välillä, ilmeisesti isännän ollessa palveluksessa, tilasta on huolehtinut joku muu. Hollanderin nimi katoaa muutamaksi vuodeksi 1620-luvun alussa palatakseen luetteloihin jälleen 1626.

Jacob Hoffner näyttää muuttaneen kylään vasta 1620, jolloin Carl Oxenstiernan autiotarkastuksen yhteydessä hänen kerrotaan ottaneen haltuunsa Hendric Hendrichssonin ja Hans Hendrichssonin autioituneiden talojen maat, yhteensä 16½ kyynärää. (KA 3608a:2.) SAY:oon on Hoffnerin kohdalle merkitty vuodelle 1619 tämän olleen Porvoon pormestari, tieto ei ole kuitenkaan peräisin tuon vuoden maakirjoista tai autiotarkastusluettelosta, jossa todetaan Hoffnerin ainoastaan olleen Porvoosta. (SAY Pernaja 1600–1619.) Kaupungissa oli 1600-luvulla kaksi Jacob Heffner- nimistä pormestaria, isä ja poika. Heffner vanhemman virkakausi sijoittui 1600-luvun alkuun, virassa hän oli vielä 1617, jolloin hän osallistui myös valtiopäiville. Heffner nuoremman kausi taas päättyi hänen kuolemaansa vuonna 1658. (Mäntylä 1994:160.) Gammelbyssa Jacob Hoffner on mainittu ensimmäisen kerran vuonna 1615, minkä jälkeen tila on pysynyt autiona aina vuoteen 1620 saakka. Gammelbyn Heffner kuoli kuitenkin ilmeisesti jo vuonna 1621 tai 1622, jolloin tila siirtyi hänen leskensä Biritan haltuun, (KA 3618:55.) ja jäi autioksi pian tämän jälkeen.

1620-luvun maakirjat antavat mahdollisuuden seurata autiotilojen sulautumista kylän maihin, autiotilojen kohdalle on tehty marginaalimerkinnyt siitä, kuka maita käytti. Kylän suurimmaksi tilaksi muodostui jo 1600-luvun alussa Erich Jacobssonin tila, myöhempi Jönsas. Jacobsson kasvatti tilansa kokoa 19½ kyynärään ottaessaan vuonna 1620 käyttöönsä edellisellä vuosikymmenellä autioituneen Erich Jörenssoinin 7½ kyynärän tilan. (KA 3608a:31–32.) 1622 tila Jörenssoinin maat siirtyivät ratsumies Anders Bertillssonin haltuun, ja Erich Jacobssonin lisämaiksi jäivät jo 1590-luvun alussa autioituneet Simon Tomassonin tilukset. (KA 3618:55.) Tämän jälkeen tilan koko pysyi samana 1700-luvun alkuun saakka, ja oli sama vielä vuonna 1707 laaditussa maakirjakartassa. (KA MMA B36 13/1.) Tilan isännäksi tuli 1640-luvulla Erich Jacobssonin poika Jacob Erichsson, joka jo vuonna 1636 suoritti ratsupalvelua isänsä puolesta. Isännänvaihdosten tarkkaa vuotta on entistä hankalampaa määrittellä 1630-luvun jälkeen maakirjojen jäykistyttyä niin että isännän nimi alkoi edustaa taloa, ei varsinaista verojen maksajaa. Toinen kylän suurista maanomistajista oli 1615 maakirjaan ilmestynyt Jacob Hollander, jonka tilasta muotoutui Tyskas-nimellä tunnettu talo. Vuonna 1620–21 Hollander käytti myöhemmin Erich Jacobssonille siirtyneitä Simon Tomassonin maita, ja vuodesta 1622 alkaen vuosisadan

alussa autioksi jääneitä Erich Hendrichssonin tiluksia. (KA 3608a:31–32; KA 3613:37; KA 3618:55.)

Mats Sigfredssonin puolen kokoveron suuruinen tila jäi autioksi 1620-luvulla ja pysyi autioluettelossa seuraavalle vuosikymmenelle saakka. Vielä vuoden 1620 autiotarkastuksen aikana Sigfredsson asui tilallaan ja maksoi vuosittain osan veroista heininä ja viljana. (KA 3608a:2.) 1630-luvulla tilaa on SAY:oon koottujen tietojen mukaan käyttänyt Gammelbyn kartanon väki (Kapteeni Samuel Willmanssonin väki), mutta ilmeisesti jo vuonna 1636 tila on siirtynyt Pernajan kirkkoherra Axelin, eli Axell Simon Borgstadiuksen haltuun. Kirkkoherra Axell on asunut tilalla viimeistään vuonna 1640, jolloin hänen omistukseensa on merkitty myös Anders Bertillsonin maat. (KA 7910:85.) Myös ratsumies Anders Bertillson on mainittu ensimmäisen kerran maakirjoissa vuonna 1615. Bertillson sai 1622 haltuunsa Erich Jörenssoinin tilan maat, jotka pysyivät hänen kymmenen vuoden ajan vuoteen 1632 saakka, jolloin Bertillson on merkitty autioluetteloon. (KA 3660:85; KA 3661:29.) Vuonna 1636 Bertillsonin omasta maastaan sekä lisämaista maksama vero on jäänyt suorittamatta, (KA 7885:27.) tila on jäänyt autioksi, ja myöhemmin siirtynyt kirkkoherran perheen haltuun.

Vuonna 1636 kylästä läänitettiin neljä autiotilaa Jesper Johanssonille aluksi toistaiseksi, ja vuodesta 1654 lähtien elinajaksi. (KA 7885:25; SAY Pernaja) Yksi tiloista oli Jacob Hoffnerin leskelle Biritalle jäänyt tila, joka autioitui vuonna 1625. Muut läänitetyt olivat Thomas Knutsonin, Hans Hendrichssonin ja Hendrich Hendrichssonin tilat. (KA 3630:20.) Näistä muodostuivat myöhemmin vuoden 1707 kartassa mukana olevat Nybondas, Köpas, Båtsmans ja Slätts. Jesper Johansson ei itse asunut läänityksillään, vaan talot olivat 1600-luvun lopulla lampuotitiloina tai sotilaskäytössä, Båtsmans otettiin vuonna 1696 rakuunatilaksi. (Tiedot SAY:n mukaan.)

3.6. YHTEENVETO

Gammelbyssä tapahtunut autoituminen on keskittynyt 1600-luvun puolivälin molemmin puolin aikaan, jota ovat hallinneet sotatoimet, raskas linnaleirirasitus ja 1600-luvun alussa vakavat katovuodet. Kylän osalta ei maakirjoissa ennen vuotta 1571 näy merkkejä veronmaksukyvyttömyyteen johtaneesta köyhtymisestä tai tilojen jäämisestä viljelemättömiksi. Vuosisadan lopun ja 1600-luvun alkuvuosikymmenet kestäneen autoitumisen syinä voi mainita juuri sodan ja katovuosien aiheuttamat rasitukset, mutta osittain näennäisesti räjähdysmäisestä autoitumisesta saatuun kuvaan ovat voineet

vaikuttaa myös verotuskäytäntöjen muuttuminen ja verojen maksamatta jättämisen aiempaa tarkempi kontrolli 1500-luvun lopussa ja 1600-luvulla. Kiinnostavaa Gammelbyn osalta on myös se, ettei kylässä näytä ennen 1630-luvulla tapahtunutta läänitystä lukuun ottamatta olleen kruununtaloja autiotalojen syntymisestä huolimatta. Autioituneiden talojen maat näyttävät poikkeuksetta sen sijaan joutuneen muiden kyläläisten haltuun, mistä kertoo mm. kylän tilojen veroluvun tasainen kasvu autioitumisen alettua.

1600-luvulla Gammelbyhyn ovat alkaneet muodostua ne tilat jotka näkyvät myös Brotheruksen vuonna 1707 laatimassa kartassa. Jesper Johanssonille vuonna 1636 läänitetty talot päätyivät sotilaskäyttöön ja lampuotiloiksi, ja kirkkoherra Borgstadius otti haltuunsa kaksi kylän taloista. Suurimmaksi taloksi muodostui 1600-luvun alusta lähtien aina tutkimuskauden loppuun saakka saman suvun hallussa pysynyt Jönsaksen tila, joka näyttää kasvattaneen maaomaisuuttaan ratsupalveluksen suomien verovapauksien turvin. Tutkimuksellisesti Jönsaksen tilasta mielenkiintoisen tekee se, että arkeologisen tutkimuksen kohteena oleva Tomtåker on vuoden 1707 karttaan merkitty juuri Jönsaksen tilan maiksi. Brotheruksen maakirjakartan kirjallisessa selitysosiossa Jönsaksen (isäntänä tilalla on tuolloin ollut Fredrich Jacobsson) tilan maa-alan on ilmoitettu olleen 19½ kyynärää, saman verran kuin 1620-luvulla. Koska tilan omistukseen ei 1620-luvulla tapahtuneiden maanomistusmuutosten jälkeen lähdeaineiston perusteella näytä siirtyneen uutta maata, nousee jo 1500-luvun lopulla veronmaksun ulkopuolelle jäänyt, Jönsaksen lisämaiksi 1620-luvulla tullut Simon Tomassonin tila kiinnostavaan asemaan.

4. KAIVAUKSET 2003

4.1 TUTKIMUSMENETELMÄT

Kenttätyöt aloitettiin kaivamalla n. 50 x 50 cm koepistoja sille alueelle, joka 1700-luvun karttojen mukaan oli tulkittu tonttimaaksi. Pistoja kaivettiin (pääasiassa lapiolla) yhteensä kolmisenkymmentä. Pistoista tehtyjen havaintojen perusteella päätettiin avata kaksi isompaa kaivausalueita. Toinen sijoitettiin tonttimaan eteläpuolelle (Alue 1) ja toinen n. 100 m päähän luoteeseen (Alue 2).

Kaivaminen suoritettiin ns. luonnollisten kerrostumien mukaan, eli määriteltiin erilaiset maakerrokset omiksi yhteyksiksi, ja kaivettiin ja dokumentoitiin nämä omina ilmiöinä.

Löydöt otettiin talteen yhteyksien mukaan ruudutettiin. Jako ruutuihin tehtiin kaivauskoordinaattien avulla. Alueen kovaa savimaata ei seulottu.

Kaivausalueiden lisäksi laajennettiin kaksi koepistoa n. 1x1m kokoisiksi koekuopiksi. Toinen koekuoppa, KK1, laajennettiin koepisto 12:sta, jotta saataisiin selville kuuluivatko KP12:ssa olevat kivet rakenteeseen. Mitään siihen viittaavaa ei kuitenkaan löytynyt. (Ks. mittausdokumentointi karttaliitteessä 4a). KK 2 laajennettiin KP 30:sta. Koska kuopan sekoittunut kerros oli poikkeuksellisen syvä, oli kaivettava n. 90 cm syvyyteen, ennen kuin puhdas pohjasavi tuli vastaan.

Koekuoppa 2 osui vanhan tien pohjaan, ja kuoppa jatkui n. 90cm syvyyteen

Noin 50–70 cm syvyydellä oli kerros, jossa havaittiin runsaammin palanutta savea, ja tämän alla esiintyi vielä palanutta savea n. 20 cm. Ilmiö selittynee sillä, että kuoppa osui todennäköisesti vanhan tien pohjaan, eli alueelle jossa vielä 1970-luvulla kulki tie Tomtäkerin läpi.

Kaivaukselle luotiin oma koordinaattisysteemi, koska lähialueella ei ollut käytettävissä valtakunnallisia koordinaattipisteitä. Korkeusmitta saatiin kuitenkin siirrettyä tie nro 170:n eteläpuolella sijaitsevasta pisteestä. Korkeuskiintopisteenä käytettiin kenttätöiden aikana Jönsaksen ja Pellaksen tilan rajapyykkikiveä, (sij. 889,841/3071.48 koordinaatistossa) joka sijaitsee ojan päädyssä alueen kaakkoisosassa. Mittaukset tehtiin arkeologian oppiaineen takymetrillä, asemointipisteinä käytettiin kahta kiveä pellon länsiosassa sijaitsevan saarekkeen reunalla.

Mittaukset tehtiin arkeologian oppiaineen takymetrillä.

4.2 ALUE 1

Alue 1 avattiin Tomtäkerin eteläpuolelle, alueelle joka vuoden 1707 kartan perusteella oli tulkittavissa hylätyksi tonttimaaksi. (Ks. liite 4a/1 ja 4b/1) Pellolla ei ollut maan päällä näkyviä ilmiöitä, jotka olisivat voineet vaikuttaa kaivausalueen sijoittamiseen. Ennen varsinaisen kaivausalueen avaamista oli paikalle kuitenkin kaivettu koepisto 21, josta oli löytynyt peltokerroksen alta hiilikerros, jonka seassa oli palanutta savea.

Alue paalutettiin maastoon takymetrin avulla. Ensin avattiin 1,5 x 5 metrin kokoinen etelä-pohjoissuuntainen koeoja, jonka keskiosasta lähti 1 x 2 metrin kokoinen koeoja itään

muodostaen T:n -muotoisen kaivausalueen. Heti peltokerroksen jälkeen päätettiin laajentaa viimeksi mainittua ojaa koko pituudeltaan metrin verran pohjoiseen ja neliömetrin verran molempien koeojien taitekohdassa etelään. Alueen kokonaispinta-ala oli täten 12,5 m². Alueen lounaiskulman koordinaattiarvot olivat 945/3089,5 (kaivausten oma koordinaattijärjestelmä).

Peltomullan alta tuli esiin isoja kiviä. (Alue 1.)

Maakerroksille annettiin juoksevat Y- eli yhteysnumerot alkaen Y100:sta. Rakenteet ja kuopat numeroitiin samaan järjestelmään, mutta näiden kirjaintunnus oli Ku tai R. (ks. yhteysluettelo, liite II) Peltomultakerros (Y100), joka oli n. 30 cm paksu, kaivettiin pois lapioilla ja tämän jälkeen työtä jatkettiin pääosin lastalla. Peltomulta oli suhteellisen kovaa savimaata ja luonnollisesti sekoittunutta. Peltomulta kaivettaessa tuli esiin beige savilinsi Y101, joka kuitenkin tulkittiin melko uudeksi ilmiöksi, koska sen alapuolella oli olkia, tästä johtuen sitä ei dokumentoitu. Peltomultakerroksen todettiin jatkuvan Y101:n allekin. Pienempinä läikkinä Y101:n oloinen savi tuli myös esiin ensimmäisessä kerroksessa, mutta nämä on todennäköisesti tulkittavissa samaksi kuin Y107.

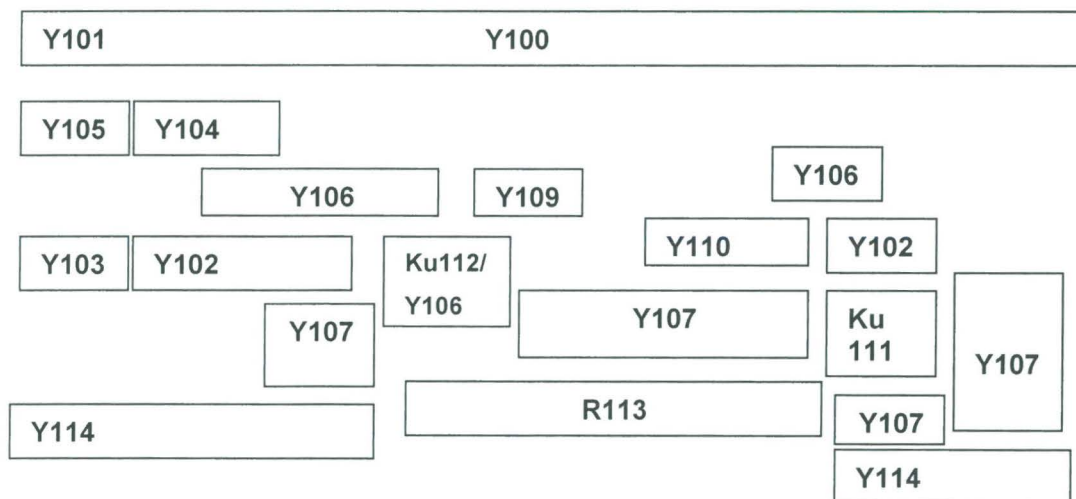
Peltomullan alta tuli esiin isoja kiviä jotka vaikuttivat muodostavan kehämäisen rakennelman. Kivikehän sisäpuolella oli tiivis ja kostea savimaa Y102, kehän ulkopuolella dominoiva yhteys oli hiekkaisempi Y106, joka stratigrafisesti sijaitsi ylempänä kuin Y102, mutta ei kokonaan peittänyt tätä. Kivikehän sisällä oli myös kuoppa Ku112, jonka täyttemaana oli Y106. Paikoittain pilkotti vaaleanharmaa savi Y107. Yllämainittujen yhteyksien lisäksi oli erilaisia savimaita havaittavissa ensimmäisessä tasossa; Y104, Y105, Y108, ja myös hiekkaiset Y109 ja Y110. Y108 on todennäköisesti tulkittavissa tummempana versiona Y107:sta. (Ks. kartta 2/liite IVa.)

Ensimmäisen tason kerrosten tulkintaa ja alkuperää on vaikeaa osoittaa varmuudella, koska yksiköiden rajat eivät olleet kovin selkeitä. Kerroksissa esiintyi jonkin verran sekoittuneisuuteen viittaavia seikkoja, maanmuokkaus on ainakin osittain yltänyt näihin kerroksiin asti. Esimerkiksi ruutu 946/3091:n lounaiskulmassa oleva kivi oli todennäköisesti tarttunut auran ja vedetty ylös sen pohjoispuolella olevasta kuopasta.

Kaivettaessa alaspäin alueen ilme selveni. Monet yksiköt osoittautuivat ohuiksi eivätkä laajentuneet (Y103, Y104, Y105, Y109). Edellisen tason kivikehä alkoi muodostaa selvän rakenteen joka nimettiin R113:ksi. Kyseessä oli suorakaiteen muotoinen n. 4x5 m laajuinen latomus, joka tulkittiin uuninperustukseksi. Tulkintaan vaikutti rakenteen muodon lisäksi hiilen ja palaneen saven lisääntyminen. Y107, joka oli jo pilkkottanut edellisessä kerroksessa tuli selvemmin esille. Kerros näytti seuraavan R113:n kiviä, se tulkittiin saviseksi uuninvoraukseksi. Ku112 laajeni R113:n luoteissivulle asti ja alkoi näyttää hevosenkengänmuotoisen uunin keskiosalta. Ku111, joka oli ilmestynyt alueen itäpuolelle, tulkittiin sen sijaan uudemmaksi häiriöksi, todennäköisesti auran nostaman kiven kuopaksi. (Ks. kartta 4/liite Iva.)

R113:n ympärillä tuli vastaan puhdas pohjasavi, Y114, mutta itse rakennetta ei pystytty kaivamaan pohjaan. Oli kuitenkin mahdollista havaita että rakenne koostui ainakin kahdesta kivikerroksesta, (Ks. kartta 5/liite IVa) ja että sen kokonaiskorkeus oli n. 40 cm. Rakenteen kivet olivat liian isoja nostettavaksi ja poiskuljetettavaksi ilman kaivinkonetta, joten päätettiin olla purkamatta rakennetta tämän kenttäkauden aikana. Alue peitettiin kaivausten loputtua

Stratigrafiakaava alue 1

4,3. ALUE 2

Alue 2 avattiin alue 1:stä noin 100 m luoteeseen. Kaivausalueen paikka valittiin kahden koepiston: KP3:n ja KP7:n perusteella. Molemmissa koepistoissa oli ensin 35 cm:n paksuudelta savensekaista peltomultaa, jonka alta alkoi vaaleanharmaa savi. Molemmissa pistoissa peltomultakerroksessa oli palanutta savea ja tiiltä, vaaleanharmaassa savessa KP3:ssa palanutta savea ja hiiltä ja KP7:ssä palanutta savea ja tiiltä. Alue avattiin koepistojen välille 7,5 m²:n laajuisena (1,5m x 5m). Paalutus suoritettiin takymetrillä. Alueen lounaiskulman koordinaattiarvot ovat 1000/2995 (kaivausten oma koordinaattijärjestelmä). Eri maalajeille annettiin juoksevat yhteysnumerot, jotka alkavat Y200:sta. Alueelta löytyneet kuopat numeroitiin samaan järjestelmään kirjaintunnuksella Ku. (Yhteysluettelo ks. liite 2.)

Kaivaminen aloitettiin poistamalla lapioilla koko aluetta noin 30 cm:n paksuisena kerroksena kattava peltomulta Y200. Koostumukseltaan peltomulta oli tiivistä mullansekaista savea, jossa oli joukossa vähän tiilimurskaa, hiiltä ja nokea sekä palanutta savea. Löytöinä Y200:n yhteydestä talletettiin keramiikkaa, lasia ja kuonaa.

Alue 2.

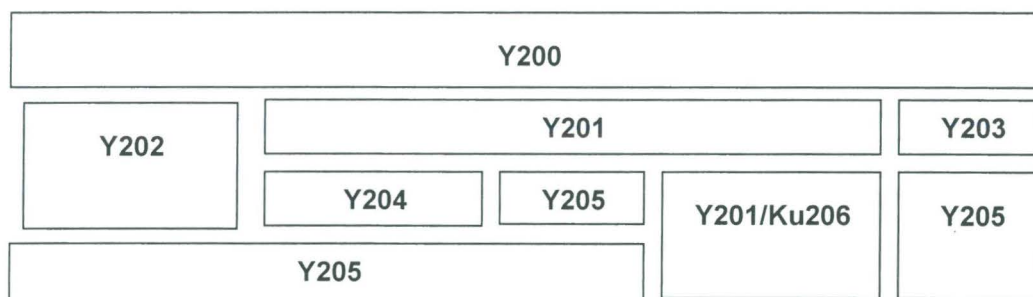
Peltomultakerroksen alta tulivat esiin Y201, Y202 ja Y203. Ensimmäisessä tasossa Y201, rusehtavanharmaa tiivis savimaa, oli maalajeista vallitseva. Y201:ssä oli saven seassa myös vähän soraa, kiviä, tiilimurskaa, hiiltä/nokea ja palanutta savea. (Ks.liite II). Y202, vaaleanharmaa kova ja kuiva savi, on Y201:n ympäröimänä laajempänä läikkänä alueen pohjoisreunassa (jatkuen alueen ulkopuolelle) ja pienempänä läikkänä alueen lounaiskulmassa (Kartta 6 / liite IVa). Saven seassa Y202:ssa oli hieman hienoa hiekkaa, tiilimurskaa, hiiltä/nokea ja palanutta savea.

Y203 laikuttaa Y201:tä useina pienempinä läikkinä (Kartta 6 / liite IVa). Y203 oli vaaleanharmaata tahmeaa, tiivistä ja kosteaa savea. Myös sen seassa oli hieman hiiltä / nokea ja palanutta savea. Y203 esiintyi pääasiassa muutamien senttien paksuisina linsseinä, jotka katosivat syvemmälle mentäessä. Paksuimmillaan Y203 oli 12 cm. Pohjoisreunassa sijainnut Y202 sen sijaan laajeni kun Y201 poistettiin.

Tasossa kaksi Y202 rajautui maalajeihin Y204 ja Y205 (Kartta 7 / liite IVa). Y204 oli hiekansekaista ruskeanharmaata tiivistä ja kuivaa savea. Seassa oli myös vähän tiilimurskaa, hiiltä, nokea ja palanutta savea. Y205 oli erittäin tiivis siniharmaa tahmea savimaa, jossa oli seassa hyvin vähän tiilimurskaa ja palanutta savea. Raja Y204:n kanssa oli epäselvä. Y205:n halkaisee alueen ainoa rakenne, Ku 206, joka tulkittiin pitkänomaiseksi kuopaksi tai ojaksi (Kartta 7/ liite IVa). Ku 206 oli täyttynyt Y201:llä.

Koska alueelta ei löytynyt muita rakenteita eikä lupaavia löytöjä, kaivettiin Ku 206:n lisäksi ainoastaan alueen itäreunaa syvemmälle täysin löydöttömään pohjasaveen asti (ks. Kartta 8/ liite IVa).

Stratigrafiakaava alue 2

TULOKSET

5.1 Löydöt

Pernajan Tomtäkerin vuoden 2003 kaivauslöydöt muodostavat yhteensä 102 alanumeroa päänumeron KM 2003109 alle. (Ks. Löytöluettelo, liite Ia) Löytöaineisto koostuu historiallisen ajan materiaalista sisältäen keramiikkaa, lasia, kuonaa, piitä ja luuta. Suurin löytöryhmä koostuu palaneesta savesta, josta otettiin kuitenkin talteen vain pieni osa: paloja, joissa oli silotettu pinta tai painaumuksia, siis palat, jotka tulkittiin savitiivisteeksi. Poistetun palaneen saven paino ilmenee liitteestä Ib.

Löytöjä Tomtäkerista

Metalleja ei otettu talteen, niitä löytyi jonkin verran peltokerroksesta, lähinnä rautanauvoja ja hevosenkengän osia. Näiden ei kuitenkaan katsottu olevan konservoinnin arvoisia löytöjä, varsinkin kun niiden löytökonteksti oli sekoittunut. Peltomultakerroksista ei pääsääntöisesti myöskään otettu talteen resenttiä tai hyvin hankalasti ajoittavaa materiaalia, eikä palamatonta luuta ja palanutta savea, jossa ei ollut pintaa. Muista kerroksista otettiin periaatteessa talteen kaikki materiaali, paitsi tiilet ja hyvin pienet palaneen saven kappaleet.

Alue 1:n merkittävimpiin löytöihin kuluvat keramiikat (ks. seuraava luku) ja lasiastian jalkalevyfragmentti (KM 2003109:19), joka koostui kahdesta päällekkäin taitetusta lasilevystä. Tämä lasi saattaa olla peräisin *passglas*- tyyppisestä astiasta, joka oli käytössä 1500- ja 1600-luvulla (Haggrén 1994:288, vrt. kuva s.295). Alueelta 1 löytyivät myös kaikki muut kaivauksilta tulleet materiaalityypit, kuten kuonaa, piitä, luuta, pullolasia, ja savitiivistettä, viimeksi mainittu löytyi runsaasti uunin (R113) läheisyydestä.

Alue 2:sta löytyi lähinnä palanutta savea, mutta myös pii-iskoksia (todennäköisesti tuluspiitä), palanutta ja palamatonta luuta, kuonaa, fajanssia ja muutama pala punasavikeramiikkaa. Alueelta ei löytynyt varsinaisesti ajoittavia löytöjä, ja alueen voikin todeta olleen harvalöytöinen.

Koekuopista otettiin myös talteen jonkin verran löytöjä. KK 1:stä tuli pelkästään palanutta savea, mutta KK2:sta löytyi myös palamatonta luuta ja liuskekivihioimen katkelma. Koepistoista otettiin talteen löytöjä vain valikoidusti. Koepistoista 1, 8, 10, 20, 21, 22, 23 ja 26:sta otettiin talteen palanutta savea. Tämän lisäksi tuli esimerkiksi KP 17:sta punasaviastian pala, KP 20:sta ohut lasinsirpale, mahdollisesti lääkepullosta, ja KP 31:sta koristelematon liitupiipun pesän katkelma.

Keramiikkaa

Kirjoittanut Riikka Väisänen

Pernajan Tomtåkerin MARK-projektin kaivauksissa syksyllä 2003 löytyi 15 palaa keramiikkaa, joista suurin osa oli punasavikeramiikkaa. Punasaviastian palasia oli kymmenen kappaletta, joista kaksi oli kolmijalkapadan palasia. Kaivauksissa löytyi myös yksi pala harmaasavikeramiikkaa (KM 2003109:9), sekä neljä palaa fajanssia.

Tomtåkerin harmaasavikeramiikka on sintraantumaton, mutta massaltaan kovaa, ja sen pinnassa on rihlausta. Vastaavaa harmaasavikeramiikkaa on Suomesta löydetty mm. Siuntiosta (Niukkanen 1998: 59 – 69) ja Espoon Kaukalahdesta (Haggrén & al 2003), mutta se ei ole Suomessa erityisen hyvin tunnettu löytöryhmä. Sitä pidetään böömiläis-saksilaisena tai puolalaisena alkuperältään, ja se ajoitetaan noin 1400–1500-luvuille. Varsinkin 1500-luvulla sen käyttö yleistyi. Samasta keramiikkatyyppistä on myös käytetty nimitystä ”*Near stone ware*”, koska se muistuttaa (proto)kivitavaraa. (Tiedonanto: Erki Rüssel 3.3.2004.)

Tomtåkerista löydetty harmaasavikeramiikkaa (KM 2003109:9)

Punasavikeramiikka on dreijattua ja yleensä sisäpinnaltaan lyijylasitettua keramiikkaa. Punasavikeramiikka on ollut käytössä aina 1300-luvulta näihin päiviin asti, joten sitä on vaikea ajoittaa. Tomtåkerin astioissa on sekä ruuanvalmistusastioiden että tarjoiluastioiden palasia. Kaksi palasta on kolmijalkapadasta, joka oli yleisin ruuanvalmistusastia 1500–1600-luvuilla (Niukkanen 1994:313). Toinen palasista on padan jalka. Tomtåkerin punasavikeramiikan joukossa on myös lyijylasitettujen ja bolus-koristeltujen astioiden palasia. Bolus-koristelua oli yleensä tarjoiluun tarkoitetuissa kulhoissa ja vadeissa (Niukkanen 1994: 312). Pohjois-Saksassa ja Ala-saksin maakunnissa sekä Hollannissa oli tärkeitä punasavikeramiikan valmistusalueita, joista 1500–1600-luvuilla keramiikkaa vietiin suuria määriä. Lasitettua punasavikeramiikkaa on valmistettu myös Skandinaviassa ja Suomessa (Tulkki 2003: 208–209).

Tomtåkerista on myös fajanssia. Fajanssissa on toisella pinnalla valkoinen tinalasitus. Toisella puolella saattaa joskus olla lyijylasitusta, mutta Tomtåkerin kaikista palasista toinen pinta puuttuu kokonaan – vain tinalasitusta on osittain jäljellä. Fajanssin käytön aloittaminen Pohjolassa aloitetaan yleensä 1600-luvulle (Niukkanen 1994:321).

5.2 RAKENTEET

Alue 1:n uunin pohjaksi tulkittu R113 oli Pernajan Tomtäkerin kaivausten rakenteista ehdottomasti selkein ja merkittävin. Rakenne koostui erikokoisista luonnonkivistä, joista oli tehty neliömäinen latomus. Kivet oli vuorattu savella ja rakenteen sisällä oli hiilen ja palaneen saven keskittymiä. Rakenteen sisällä oli kuoppa jonka ansiosta rakenteen voi luokitella ns. hevosenkengänmalliseksi uuniksi. Uunia ei kuitenkaan tämän kenttätöyökäuden aikana purettu, ja näin olleen jää rakenteen perusteellisempi selvittäminen seuraavan vuoden tehtäviin. (Ks. myös luku 4.2.)

Alue 1:sta löytnyt kivirakenne R113 tulkittiin uunin pohjaksi.

Alue 2:sta ei löytynyt yhtä selviä rakenteita, pelkästään vaikeasti erotettavissa olevia maakerroksia ja yksi ojan pohja. Tällä alueella mahdollisesti sijainneet rakenteet ovat todennäköisesti hävinneet peltotöiden yhteydessä.

6 YHTEENVETO

MARK-projektin vuoden 2003 kaivausten oli tarkoitus selvittää keskiaikaisen asuinpaikan sijaintia ja luonnetta Pernajan Gammelbyssä. Kohteenamme oli Tomtåkerin pelto, johon oli 1700-luvun karttamainintojen perusteella paikannettu entinen tonttima. Kohteesta oli ennestään löydetty keskiajalle ja 1500-luvulle ajoittuvaa keramiikka, mutta näkyviä rakenteita maan päällä ei ollut.

Ennen tutkimusta oltiin erityisen kiinnostuneita siitä, oliko peltokerrosten alla säilyneitä kerroksia, joissa olisi löydettävissä keskiaikaisia tai uuden ajan alun rakenteita. Rakenteiden löytämisen toivossa kaivettiin kolmisenkymmentä koepistoa ympäri tutkimusaluetta, ja tämän jälkeen avattiin kaksi laajempaa kaivausaluetta sekä kaksi 1x1m kokoista koekuoppaa.

Iloksemme toinen kaivausalue, Alue 1, osoittautui antoisaksi. Peltokerroksen alla oli säilynyt suhteellisen ehjänä uunin pohjaksi tulkittu rakenne. Rakennetta ei kuitenkaan purettu pohjaan asti tämän kenttäkauden aikana, vaan sitä otettiin pelkästään esiin. Näin olleen rakennetta ei tässä vaiheessa pystytty varmasti sitomaan esim. ajoittavaan löytöaineistoon. Uunin tarkempi tutkiminen jää vuodelle 2004.

Esinelöydöt Tomtåkerista olivat harvoja ja pääosin vaikeasti ajoitettavia. Suurin löytöryhmä oli savitiivisteeksi tulkittu palanut savi. Yleisintä keramiikkaa oli punasavi, jonka ikää on hankalaa määritellä. Uuden ajan alkuun ajoittunee kuitenkin pala kivitavaraa muistuttavaa harmaasavea, todennäköisesti böömiläis-saksalaista tuotantoa, sekä punasavipatojen paloja ja mahdollinen passilasin sirpale. Nämä kaikki tulivat Alue 1:stä eli uunin pohjan läheisyydestä.

MARK-projektin kenttätöiden voi kaiken kaikkiaan todeta onnistuneen. Pernajan Gammelbyn Tomtåker osoittautui mielenkiintoiseksi kohteeksi. Kaksivuotiseksi suunnitellun projektin kenttätöitä tullaan jatkamaan samassa kohteessa vielä vuonna 2004, silloin keskitytään vuoden 2003 aikana löydettyihin mielenkiintoisiin kohtiin ja avataan laajempia kaivausalueita.

Helsingissä, 16.8.2004

Ulrika Rosendahl

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Raportissa käytetyt lyhenteet:

KA= Kansallisarkisto, Helsinki

MMA= Maanmittauslaitoksen arkisto

MV/RHOA= Museovirasto/Rakennushistorian osaston arkisto

Painamattomat lähteet

Kansallisarkisto (KA) Maanmittauslaitoksen kartta-arkisto

Historiallinen kartta Pernaja Gammelby 1707 S. Brotherus KA MMA Pernaja B 36 13/1

Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)

Vanhempi tilikirjasarja: Uusimaa, Porvoon lääni (mikrofilmit)

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto, Helsinki:

Anttila Helena, Ahl Eva ja Hämäläinen Heini 2003. Pernaja Gammelby Tomtåker. Arkeologinen inventointi. MARK-projekti/Helsingin yliopisto.

Haggrén, G & Hakanpää, P. 2002: Pernaja. Gammelbyn ja Forsbyn inventointi.

Haggrén, G & Hakanpää, P. Enqvist J. Wuorisalo J. 2003. Espoo Kauklahti Saka. Kaivauskertomus 2003.

Museoviraston Arkeologian osaston arkisto, Helsinki:

Karjalainen, Taisto 2000: Valtatie 6 parantaminen välillä Koskenkylä Kimonkylä. Tielinjan inventointi.

Palm, Jukka 1996: Raportti Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnista (Agricola-inventointi) Pernajassa 1996. Turun yliopisto/Museovirasto.

Pohjakallio, Lauri 1969: Pernajan muinaisjäännösten inventointi 1969.

Topelius, Gustaf 1908: Pernå och Liljendal (inventering).

Uudenmaan tie- ja vesirakennuspiiri:

Masonen, J & Heikkinen, M 1986. Suuri rantatie Pernajassa. Inventointikertomus.

Kirjallisuus

- Haggrén, Georg 1994: Pikarit, ikkunat ja muut lasit, Helsingin porvareiden haurasta ylellisyyttä – ja arkiesineistöä. *Narinkka*. Jyväskylä. 282 - 310.
- Knuutinen, Tarja 2003: Pernajan Gammelbyn asutushistoriallinen selvittely. (Ei julkaistu)
- Miettinen, Arto, Eronen, Matti & Hyvärinen, Hannu 1999: Land uplift and relative sea-level changes in the Loviisa area, southeastern Finland, during the last 8000 years. *Posiva* 99-28. Helsinki.
- Mäkelä, Anneli 1979: Hattulan kihlakunnan ja Porvoon läänin autioituminen myöhäiskeskiajalla ja uuden ajan alussa. *Historiallisia tutkimuksia* 109. Forssa.
- Mäntylä, Ilkka 1994: *Porvoon kaupungin historia 2: 1602–1809*. Porvoo.
- Niukkanen, Marianna 1998: "Al ting aer forgaengelich..."- Excavations at the medieval manor of Svidja in 1996- 1997, *Fennoscandia Archaeologica* XV. Helsinki. 59 – 69
- Niukkanen, Marianna 1994: Renessanssi keittiössä - Vanhankaupungin keramiikka-astiat. *Narinkka*. Jyväskylä. 311-332.
- Tulkki, Carita 2003: Oliko keramiikka-astioiden valmistus mahdollista uuden ajan alun Turussa? *Kaupunkia pintaa syvemmällä – arkeologisia näkökulmia Turun historiaan, Archaeologica Medii Aevi Finlandiae* IX. Turku. 207–222

Pernaja Tomtåker

MARK-projekti 2003

Löytöluettelo KM 2003109:1-103

Liite I a

Tekijät:
Ulrika Köngäs ja Heidi Pasanen

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	1	1	Y100		945	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Sekoitteena hiekkaa.	5	36	
2003109	2	1	Y100		945	3090	Palanut luu		Litteä pala.	1	0.26	
2003109	3	1	Y100		946	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	6	28.01	
2003109	4	1	Y100		947	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	7	42.6	
2003109	5	1	Y100		947	3090	Palanut luu		Huokoinen.	1	1.21	
2003109	6	1	Y100		947	3090	Kivi		Liuskekivihioimen katkelma	1	28.32	
2003109	7	1	Y100		948	3090	Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa, osittain karkea.	11	65.98	
2003109	8	1	Y100		949	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	12	39.43	
2003109	9	1	Y100		948	3090	Harmaasavi	Astia	Harmaasavikeramiikkaa, kylkipala. Ulkopinnassa rihlausta. Massa kova, mutta ei sintraantunut.	1	4.42	19 x 20, paksuus 3,5

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	10	1	Y100		949	3090	Fajanssi	Astia	Valkoinen lasitus, toinen pinta puuttuu. Massa vaalea.	1	0.47	10 x10
2003109	11	1	Y100		947	3091	Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa.	9	20.15	
2003109	12	1	Y100		947	3091	Punasavi	Pata	Kolmijalkapadan jalan katkelma.	1	9.49	halkaisija 30, paksuus 7
2003109	13	1	Y100		947	3092	Palanut savi		Sekoitteena karkea hiekkaa. Yhdessä palassa mahd. savilietepinnan jälkiä.	10	37.49	
2003109	14	1	Y100		948	3090	Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa.. Yhdessä palassa mahd. savilietepinnan jälkiä.	4	4.88	
2003109	15	1	Y100		948	3090	Lasi	Pullo	Kylkipala lieriömuotoisesta pullostasta, massa vihertävä.	1	3.93	32 x 22, paksuus 2
2003109	16	1	Y100		946	3091	Palanut savi		Sekoitteena karkea hiekkaa. Siloteltuja pintoja, jossa matalia painaumuksia. Yhdessä savilietteen jälkiä.	2	30.64	
2003109	17	1	Y100		946	3091	Punasavi	Pata	Kylkipala. Ulkopinta hieman mustunut, rihlattu. Sisäpinnassa lyijylasite.	1	5	23 x 24, paksuus 4
2003109	18	1	Y100		948	3091	Palanut savi		Sekoitteena karkea hiekkaa. Säilyneitä pintoja. Toinen pala mustunut.	2	15.81	
2003109	19	1	Y100		948	3091	Lasi	Astia	Passglassin jalkalevystä? Massa hieman vihertävä. Huomaa 2 päällekkäistä lasikerrosta, jotka erottuvat reunassa.	1	1.12	18 x 19, paksuus 1
2003109	20	1	Y100		948	3091	Fajanssi	Astia	Massa vaalea, valkoinen lasitus. Toinen pinta puuttuu	1	0.1	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	21	1	Y100		948	3092	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	18	53	
2003109	22	1	Y100		948	3092	Palanut luu			1	0.15	
2003109	23	1	Y101		947	3090	Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa.	1	1.04	
2003109	24	1	Y101		947	3090	Palanut luu		Kaareva, kompakti.	1	0.2	
2003109	25	1	Y101		948	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Sekoitteena hiekkaa.	6	30.71	
2003109	26	1	Y101		948	3090	Palamaton luu		Hampaan katkelma.(Lehmän?)	1	1.05	
2003109	27	1	Y102		945	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Sekoitteena hiekkaa.	7	9.92	
2003109	28	1	Y102		949	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Sekoitteena hiekkaa. Yksi pala mustunut.	4	6.9	
2003109	29	1	Y102		949	3090	Fajanssi	Astia	Valkoinen lasite, toinen pinta puuttuu. Massa vaaleanoranssi.	1	0.19	
2003109	30	1	Y102		948	3091	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta, yhdessä selvä savilietepinta. Sekoitteena hiekkaa.	6	17.18	
2003109	31	1	Y102		948	3091	Punasavi	Astia	Pohjapala. 1 sileä lasittamaton pinta, muuten halkeillut	1	6.32	31x 33, paksuus 3
2003109	32	1	Y102		948	3091	Palamaton luu		Hampaan katkelma.	1	0.33	
2003109	33	1	Y102		948	3092	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia, yhdessä savilietepinta. Sekoitteena hiekkaa.	4	15.2	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	34	1	Y103		947	3090	Palanut savi		Yhdessä palassa savilietepinta. Sekoitteena hiekkaa.	3	5.22	
2003109	35	1	Y103		947	3090	Palamaton luu		Huokoista.	3	6.55	
2003109	36	1	Y103	rakenteen sisältä	947	3091	Palanut savi		Painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	3	3.92	
2003109	37	1	Y103		0	0	Palanut savi		Painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	5	20.4	
2003109	38	1	Y103		0	0	Palamaton luu		Huokoista.	13	3.81	
2003109	39	1	Y105		948	3090	Pii		Harmaa, tuluspii tai iskos.	1	3	
2003109	40	1	Y106		946	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia, yhdessä savilietepinta. Sekoitteena hiekkaa.	5	21.68	
2003109	41	1	Y106		946	3090	Palamaton luu		Huokoista.	1	0.96	
2003109	42	1	Y106		949	3090	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	6	19.82	
2003109	43	1	Y106		949	3090	Lasi	Pullo	Lieriönmuotoisesta pullosta. Vihertävä, mahdollisesti modernia	1	3.2	31 x 15, paksuus 3
2003109	44	1	Y106		949	3090	Punasavi	Astia	Kylkipala. Ruskea lyijylasite ja kellertävä bolusraitakoristelu. Vrt. 2003109:47	1	2.63	30 x 10, paksuus 2
2003109	45	1	Y106		946	3091	Palanut savi		Savilietepinta, sekoitteena hiekkaa.	1	0.38	
2003109	46	1	Y106	kuoppa?	947	3091	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	21	54.66	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	47	1	Y106	kuoppa?	947	3091	Punasavi	Astia	Kylkipaloja. Ruskea lyijylasite ja kellertävä bolusraitakoristelu. Vrt. 2003109:44	3	4.78	41 x 17 , paksuus 1
2003109	48	1	Y106		947	3091	Palamaton luu		Huokoista.	1	0.31	
2003109	49	1	Y106	kuoppa?	947	3091	Kuona		Kuplikasta. Tiilikuonaa?	1	7.63	
2003109	50	1	Y110		949	3090	Palanut savi		Silotettu pinta ja painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	1	25.57	
2003109	51	1		kuoppa111		0	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	11	29.37	
2003109	52	1		kuoppa112	0	0	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	3	16.37	
2003109	53	1		R113	0	0	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	6	27.6	
2003109	54	2	Y200		1000	2995	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	9	25.56	
2003109	55	2	Y200		1000	2995	Palanut luu		Kompakti.	1	0.45	
2003109	56	2	Y200		1000	2997	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Pari mustunutta palaa. Sekoitteena hiekkaa.	6	17.71	
2003109	57	2	Y200		1000	2997	Palamaton luu			1	0.25	
2003109	58	2	Y200		1000	2998	Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa.	4	15.72	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	59	2	Y201		1000	2995	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Parissa palassa savilietekerros. Sekoitteena hiekkää.	10	25.55	
2003109	60	2	Y201		1000	2995	Palanut luu		Litteä, hieman hukoinen.	1	0.14	
2003109	61	2	Y201		1000	2997	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia, parissa mustunut massa, yhdessä liete. Sekoitteena hiekkää.	5	7.65	
2003109	62	2	Y201		1000	2998	Palanut savi		Sekoitteena hiekkää.	2	18.18	
2003109	63	2	Y201		1000	2998	Punasavi	Astia	Lyijylasituksen jälkiä molemmilla puolilla .	1	0.74	7 x 11
2003109	64	2	Y201		1000	2998	Palamaton luu		Hampaita	3	17.09	
2003109	65	2	Y201		1000	2999	Palanut savi		Silotettuja pintoja ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkää.	4	7.4	
2003109	66	2	Y201		1000	2999	Palamaton luu			3	0.58	
2003109	67	2	Y201		1000	2999	Punasavi	Astia	Sisäpinnassa tummanvihreä lyijylasite	1	1.24	19 x 8, paksuus 4
2003109	68	2	Y201		1000	2999	Kuona		Kuplikas, musta.	1	21.24	
2003109	69	2	Y201+Y202		1000	2997	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Osa mustuneet. Sekoitteena hiekkää.	6	21.48	
2003109	70	2	Y202		1000	2995	Palanut savi		Pinnat silotetut. Sekoitteena hiekkää.	2	3.62	
2003109	71	2	Y202		1000	2995	Palamaton luu		Hampaita.	2	6.35	
2003109	72	2	Y202		1000	2995	Pii		Tummanharma iskos.	1	1.1	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	73	2	Y205		1001	2995	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Osa mustuneet. Sekoitteena hiekkaa. Joukossa tiiltä	18	20.96	
2003109	74	2	Y205		1001	2995	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Yhdessä savilietettä. Sekoitteena hiekkaa.	7	5.08	
2003109	75	2	Y 202		1000	2996	Fajanssi	Astia	Pinnat puuttuvat lähes kokonaan. Hieman jälkiä valkoisesta lasituksesta. Massa vaalea.	1	0.18	
2003109	76	2	Y 202		1000	2999	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta. Yhdessä liete. Sekoitteena hiekkaa.	4	5.23	
2003109	77	2	Y 202		1000	2999	Punasavi	Astia	Kylkipala. Pinnassa lyijylasitetta, toinen pinta haljennut. Vrt. 17.	1	0.34	
2003109	78	2	Y 202		1000	2999	Palanut luu		Hampaanpaloja.	3	0.52	
2003109	79	2	Y 204		1000	2997	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	24	36.5	
2003109	80	2	Y 204		1000	2997	Palamaton luu		Hampaan palasia.	34	11.44	
2003109	81	2	Y 204		1000	3000	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia, yhdessä mustunut massa, isomman palan pinnassa mahd. liete. Sekoitteena hiekkaa.	6	44.71	
2003109	82	2	KU 206		0	0	Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia, osassa mustunut massa, yhdessä liete. Sekoitteena karkea hiekkaa.	14	37.15	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	83	2	Y 201		1000	2999	Pii		Tummanharmaa iskos.	1	1.78	
2003109	84	Koekuoppa 1	peltomulta				Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	6	42.74	
2003109	85	Koekuoppa 1	kerros 1				Palanut savi		Silotettu pinta ja painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	1	1.95	
2003109	86	Koekuoppa 2	peltomulta				Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	5	52.52	
2003109	87	Koekuoppa 2	peltomulta				Palamaton luu		Hammaskiillettä ja yksi huokoinen pala.	9	1.21	
2003109	88	Koekuoppa 2	peltomulta				Kivi	Esine	Liuskekivihioimen katkelma.	1	63.26	
2003109	89	Koepisto 1					Palanut savi		Kovera painauma. Sekoitteena hiekkaa.	1	4.77	
2003109	90	Koepisto 8					Palanut savi		Kulmikas painauma. Sekoitteena hiekkaa.	1	6.63	
2003109	91	Koepisto 10					Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	5	17	
2003109	92	Koepisto 17					Palanut savi		Sekoitteena hiekkaa. Siloteltu pinta.	2	2.39	
2003109	93	Koepisto 17					Punasavi	Astia	Reuna tai pohjapala. Vain lasittamaton ulkopinta säilynyt.	1	2.69	26 x 14 , paksuus 0.35
2003109	94	Koepisto 20					Lasi	Astia	Ohut, sinivihreä, hieman taitettu pala. Astian tai lääkepullon kylkipala.	1	0.16	Paks. <1
2003109	95	Koepisto 21					Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	9	41.59	

KM pää	KM ala	Alue	Yksikkö	Rakenne	x	y	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Paino	Mitat
2003109	96	Koepisto21					Palamaton luu		Huokoista.	1	1.42	
2003109	97	Koepisto 22					Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Yhdessä palassa kaksi pintaa kulmassa. Sekoitteena hiekkaa.	5	19	
2003109	98	Koepisto 22					Lasi	Pullo	Paksu vihreä ja ohuempi ruskea.	2	1.1	Paks. 3 & 1,5
2003109	99	Koepisto 23					Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	3	25.04	
2003109	100	Koepisto 26					Palanut savi		Joissakin paloissa silotettu pinta ja/tai painaumia. Sekoitteena hiekkaa.	3	9.4	
2003109	101	Koepisto 26					Palanut luu		Putkiluun katkelma.	1	0.71	
2003109	102	Koepisto 31					Valkosavi	Liitupiippu	Pesän katkelma. Koristelematon.	1	1.24	

Poistettu palanut savi

Liite I b

Alue	yksikkö	ruutu	paino grammoissa
1	Y100	945/3089,5	108
1	Y100	946/3089,5	59
1	Y 102	945/3089,5	34
1	Y100	947/3089,5	57
1	Y100	947/3092	162
1	Y100	947/3091	90
1	Y 100	948/3089,5	10
1	Y100	948/3089,5	62
1	Y 100	946/3091	20
1	Y100	949/3089,5	242
1	Y 101	947/3089,5	26
1	Y 100	948/3092	153
1	Y 100	948/3091	32
1	Y 101		4
1	Y 100	949/3089,5	18
1	Y 101	948/3089,5	22
1	Y 102	949/3089,5	80
1	Y 102	948/3091	86
1	Y 103		35
1	Y 103	947/3091	14
1	y 103	947/3089,5	56
1	Y 105	948/3089,5	8
1	Y 106	947/3091	8
1	Y 106	946/3089,5	45
1	Y 106	946/3091	11
1	Y 106	949/3089,5	54
1	Y 106	947/3092	18
1	Y 110	948/3089,5	5
1	Y110	947/3092	1
1	Y 110	949/3089,5	27
1	KU 111		49

Alue	yksikkö	ruutu	paino grammoissa
1	KU 112		17
1	R 113		55
2	Y 200	1000/2995	99
2	Y 200	1000/2997	14
2	Y 200	1000/2998	15
2	Y 201	1000/2995	60
2	Y 201	1000/2996	2
2	Y 201	1000/2997	37
2	Y 201	1000/2998	30
2	Y 201	1000/2999	48
2	Y 201 + Y 202	1000/2997	46
2	Y 202	1000/2995	9
2	Y 202	1000/2996	2
2	Y 202	1000/2999	7
2	Y 201	1000/2997	110
2	Y 204	1000/2999,5	1
2	Y 204	1000/3000	52
2	KU 206		101
Koekuoppa 2			58
Koekuoppa 1	peltomultakerros		85
Koekuoppa 1	1. kerros		4
Koepisto 1			11
Koepisto 2			2
Koepisto 7			2
Koepisto 10			41
Koepisto 17			11
Koepisto 22			45
Koepisto 21			44
Koepisto 23			3
Koepisto 26			8

Sijaintitietoja

Paikalleen mitattujen koepistojen sijainnit kaivauskoordinaatiston mukaan:

	x	y
KP 1	963,25	3016,3
KP 2	984,6	3038,52
KP 3	1001,12	2099,62
KP 4	1012,48	3011,09
KP 5	1015,13	2993,05
KP 6	1024,41	2999,35
KP 7	1000,22	2995,3
KP 8	1003,87	2989,07
KP 9	964,67	3037,57
KP 10	979,42	3064,42
KP 11	1005,6	2994,52
KP 12	968,03	3080,63
KP 13	957,47	3063,52
KP 14	938,45	3054,08
KP 15	924,9	3070
KP 16	-	-
KP 17	949,94	3110,43
KP 18	-	-
KP 19	928,94	3088,96
KP 20	914,17	3084,16
KP 21	946,84	3090,21
KP 22	955,9	3087,42
KP 23	1014,1	2977,42
KP 24	996,38	2995,84
KP 25	1000,33	3002,42
KP 26	991,18	2998,61
KP 27	994,6	3000,83
KP 28	1003,49	3000,37
KP 29	998,67	3001,67
Koekuoppa 2	995,14	3013,3

Apupisteita paikantamiseen:

Piste 1	889,841	3071,483
Piste 2	932,123	2733,638
Piste 3	789,201	2915,079

Jönsaksen ja Pellaksen rajapyykkikivi ojan itäpäädyssä
Tomtåkerin ladon itäkulma
Pellaksen sikalarakennuksen pohjoiskulma

MARK-projekti 2003

Koepistoluettelo

Tekijä: Nora Salonen

Numero	1
Koko	40 x 45
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 30cm, pohjalla tiivis savi.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:89)
Kaivettu	13. syyskuuta 2003

Numero	2
Koko	32 x 35
Syvyys	25
Kuvaus	Pintamulta n. 25cm, vielä 20cm:stä kuivunutta heinää, alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea, tiiltä, vähän kivimurskaa.
Kaivettu	13. syyskuuta 2003

Numero	3
Koko	50 x 50
Syvyys	35
Kuvaus	Savinen pintamulta n. 35cm. Pintamullassa tiiltä ja palanutta savea, ei hiiltä, Alla vaalea savi, jossa palanutta savea ja hiiltä.
Löydöt	Palanutta savea ja tiiltä (ei otettu talteen)
Kaivettu	13. syyskuuta 2003

Numero	4
Koko	50 x 50
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 30cm, alla tiivis vaalean harmaa savi. Kairattu 20cm syvemmälle, jolloin savi muuttui aavistuksen vaaleammaksi.
Löydöt	Palanutta savea, tiilimurskaa (ei talteen)
Kaivettu	13. syyskuuta 2003

Numero	5
Koko	45 x 50
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 20cm, alla pohjasavi. Kairattu n. 40cm, pohjasavi jatkuu.
Löydöt	Palanutta savea ja tiiltä pintamullassa (ei talteen)
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	6
Koko	45 x 45
Syvyys	40
Kuvaus	Pintamulta n. 5cm, alla tiivis harmaa savi. Kairattu 16cm syvemmälle.
Löydöt	Palanutta savea kyntökerroksesta (ei otettu talteen)
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	7
Koko	35 x 35
Syvyys	37
Kuvaus	Peltomulta n. 35cm, alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea ja tiiltä pintamullasta, paljon palanutta savea, hiiltä ja kuona (ei otettu talteen) savesta
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	8
Koko	40 x 42
Syvyys	35
Kuvaus	Pintamulta n. 30cm, alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:90), sekä tiilimurskaa pintamullasta, hiiltä savessa (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	9
Koko	45 x 45
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 25cm, alla vaaleanharmaa savi. Rajalla ohut, punertava kerros. Kairattu 45cm:in, vaalea savi jatkuu.
Löydöt	Tiiltä pintamullasta
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	10
Koko	45 x 55
Syvyys	25
Kuvaus	Pintamulta n. 25cm, alla vaalea savi.
Löydöt	Palanutta savea(KM 2003109:91), tiiltä, hieman hiiltä, palanut luu ja nyrkinkokoisia kiviä (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	11
Koko	45 x 45
Syvyys	40
Kuvaus	Savinen pintamulta n. 35cm, alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea ja tiiltä pintamullasta, vaalean saven pinnassa palanutta savea (ei otettu talteen)
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	12
Koko	50 x 55
Syvyys	45
Kuvaus	Peltomulta n. 25cm, alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Nyrkinkokoisia kiviä länsiseinämästä pintamullan ja savikerroksen välistä (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	13
Koko	40 x 40
Syvyys	30
Kuvaus	Peltomulta n. 20cm, alla vaaleanharmaa savi, jossa joitakin punertavia saostumia.
Löydöt	Palanutta savea ja tiiltä peltomullasta ja vielä saven pinnasta, pala modernia lasia (ei otettu talteen)
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	14
Koko	40 x 40
Syvyys	20
Kuvaus	Ohut pintamulta, alla tiivis savi.
Löydöt	Palanutta savea, tiilimurskaa kyntökerroksessa, palanut kivi (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	15
Koko	40 x 45
Syvyys	25
Kuvaus	Peltomulta n. 25cm, alla vaaleanharmaa savi, jossa ruostesaostumia.
Löydöt	Palanutta savea peltomullasta (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	17
Koko	40 x 40
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 25cm, alla harmaa, kirjavahko savi. Kairattu n. 50cm:n syvyyteen. Savessa rautaoksidia ja vähän hiiltä.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:92), punasavikeramiikan reunapala (KM 2003109:93) tiiltä, vähän hiiltä.
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	18
Koko	40 x 35
Syvyys	40
Kuvaus	Peltomulta jatkuu yli 40cm. Laajennettu 16.9.
Löydöt	-
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	19
Koko	30 x 40
Syvyys	35
Kuvaus	Peltomulta n. 30cm, alla vaalea savi.
Löydöt	Tiilimurskaa (ei talteen).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	20
Koko	45 x 45
Syvyys	37
Kuvaus	Peltomulta n. 30cm, paikoin jatkuu yli 50cm:n. Alla vaaleanharmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea, tiiltä,(ei talteen) lasin pala, mahd.lääkepullon sirpale (KM 2003109:94).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003

Numero	21
Koko	50 x 50
Syvyys	30
Kuvaus	Peltomulta n. 25-30cm, alla hiilikerros, jossa palanutta savea.
Löydöt	Palanutta savea, (KM 2003109:95), palamaton luu (KM 2003109:96).
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	22
Koko	50 x 45
Syvyys	28
Kuvaus	Sekoittunut peltomulta, alla savi, jonka pinnalta vähän hiiltä.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:97), tiiltä, lasia (KM 2003109:98), pala posliinia.
Kaivettu	14. syyskuuta 2003
Numero	23
Koko	35 x 35
Syvyys	30
Kuvaus	Peltomulta n. 20cm, alla vaaleanharmaa savi. Peltomulta sekoittunut saveen ja seassa vähän palanutta savea ja tiilimurskaa.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:99).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003
Numero	24
Koko	38 x 38
Syvyys	40
Kuvaus	Mullansekainen savi n. 30cm, seassa vähän tiiltä ja palanutta savea. Alla harmaa savi.
Löydöt	Palanutta savea (ei talteen).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003
Numero	25
Koko	55 x 55
Syvyys	32
Kuvaus	Mullansekainen savi n. 28-32cm, alla vaalea savi, jossa hiiltä.
Löydöt	Palanutta savea, rautanaula (ei talteen).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003

Numero	26
Koko	35 x 35
Syvyys	30
Kuvaus	Mullansekainen (+ hieman hiekkansekainen) ruskeanharmaa savi, joka vielä sekoittunut. Alla siniharmaa savi, jossa muutama hippu nokea.
Löydöt	Palanutta savea (KM 2003109:100), tiiltä, palanut luu (KM 2003109:101)
Kaivettu	16. syyskuuta 2003

Numero	27
Koko	40 x 40
Syvyys	37
Kuvaus	Sekoittunut peltomulta n. 35cm, jossa tiilimurskaa. Alla siniharmaa savi.
Löydöt	Tiilimurskaa (ei talteen).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003

Numero	28
Koko	35 x 35
Syvyys	30
Kuvaus	Savensekainen peltomulta n. 30cm, jossa vähän tiiltä ja palanutta savea. Alla vaaleanharmaa savi. Kairattu 45 cm:n syvyyteen, savi jatkuu.
Löydöt	Palanutta savea, tiiltä (ei talteen).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003

Numero	29
Koko	40 x 40
Syvyys	30
Kuvaus	Pintamulta n. 30cm, alla savi, jossa hiiltä ja palanutta savea.
Löydöt	Palanutta savea, hiiltä (ei talteen).
Kaivettu	16. syyskuuta 2003

Pernaja Gammelby Tomtåker

MARK-Projekti 2003

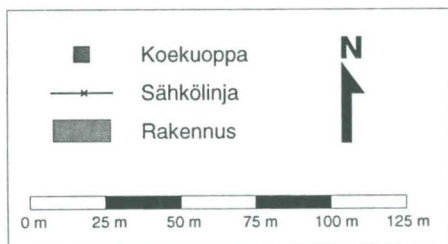
KARTTALIITE

a) Mittausdokumentoinnit:

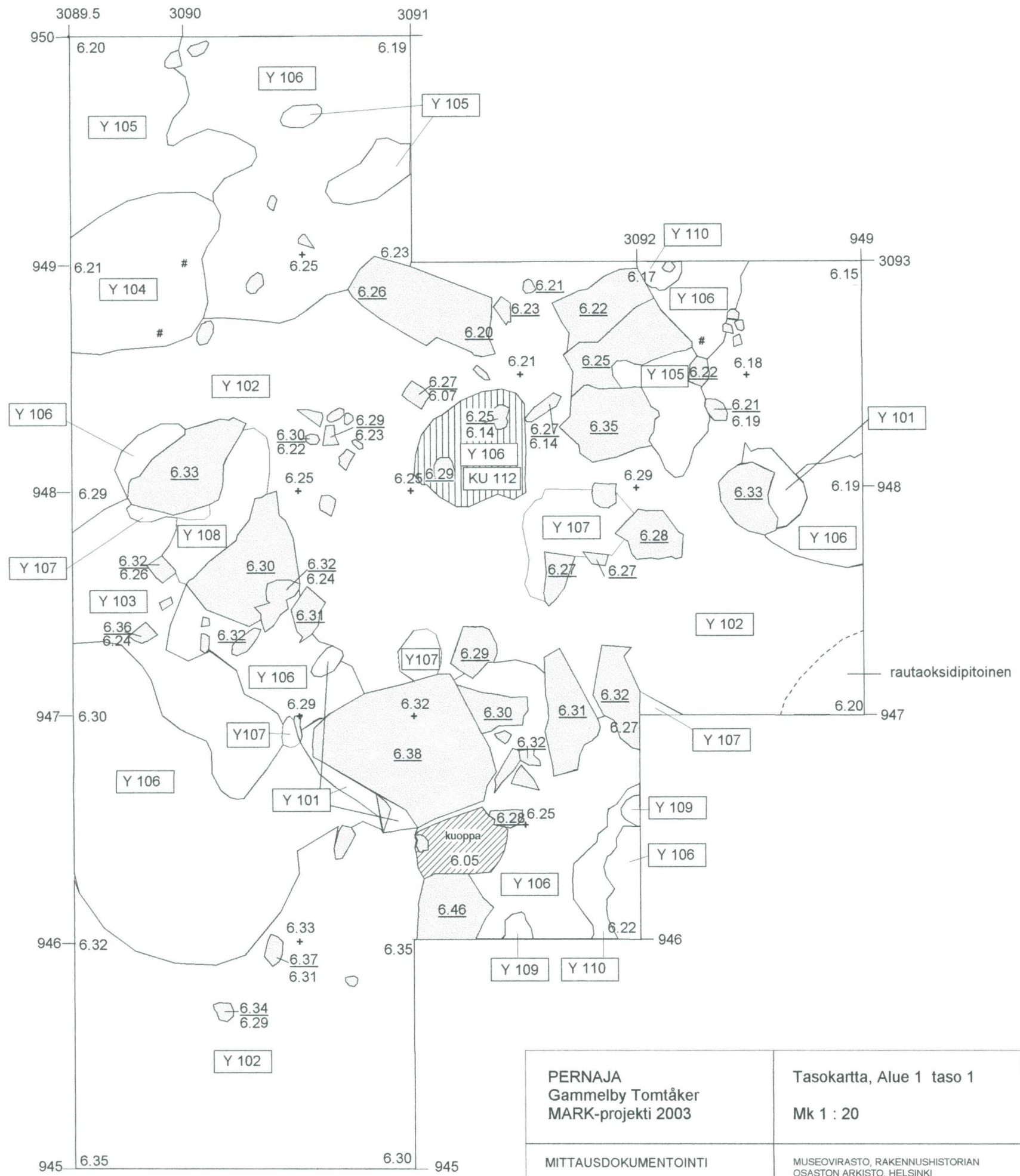
1. Yleiskartta
2. Tasokartta alue 1, taso 1
3. Tasokartta alue 1, kuoppa KU 111
4. Tasokartta alue 1, taso 2. R113
5. Tasokartta alue 1, taso 2. R113, toinen kivikerros
6. Tasokartta alue 2, taso 1
7. Tasokartta alue 2, taso 2
8. Profiilikartta, alue 2, pohjoisprofiili
9. Tasokartta, KK 1

b) Historialliset kartat

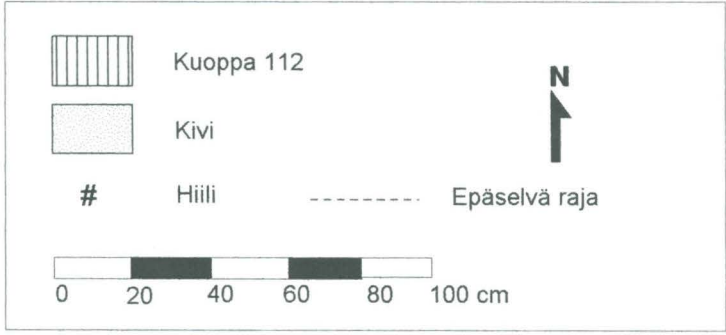
Samuel Brotheruksen kartta Gammelbysta v. 1707 (KA MMA B 36 13/1)

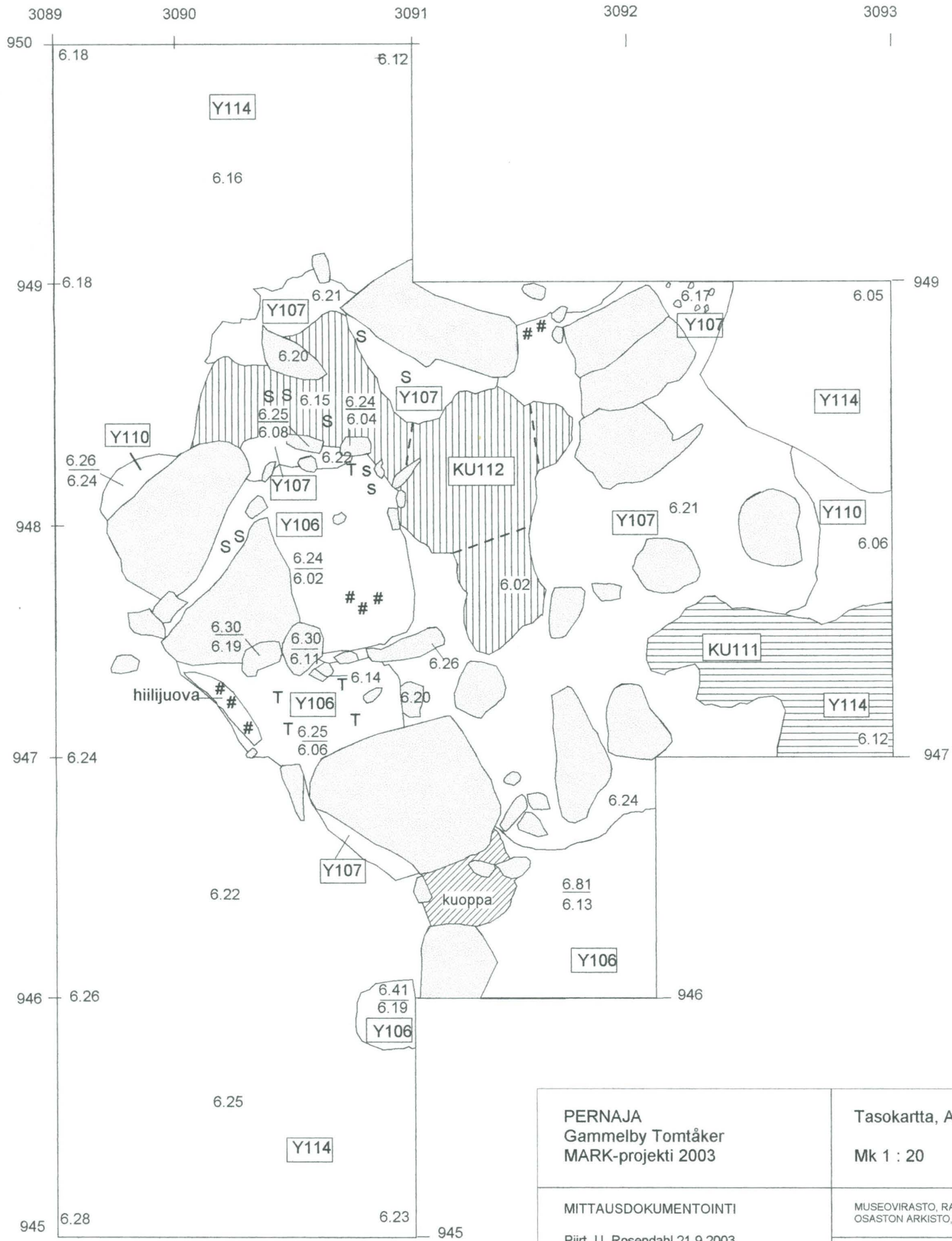

PERNAJA Gammelby Tomttaker MARK-projekti 2003	Yleiskartta Mk 1 : 2500
MITTAUSDOKUMENTOINTI MARK-projekti 2003 Puht. piirt. W. Perttola 2003	MUSEOVIKASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI
	Kartta 1

PERNAJA Gammelby Tomtäker MARK-projekti 2003	Tasokartta, Alue 1 taso 1 Mk 1 : 20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Piirt. Vesa Kilpelä 17.9.2003 Puht. piirt. H. Hämäläinen 2004	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI
	Kartta 2

PERNAJA Gammelby Tomtäker MARK-projekti 2003	Tasokartta, Alue 1 taso 2, R 113 Mk 1 : 20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Piirt. U. Rosendahl 21.9.2003 Puht.piirt. R. Mönkkönen, H. Suisto 2004	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI Kartta 4

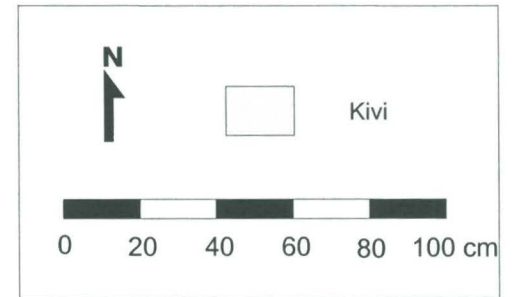
	Kivi	T	Tiili	
	Kuoppa 112	S	Palanut savi	
	Kuoppa 111	#	Hiili	
	Epäselvä raja			

0cm 20cm 40cm 60cm 80cm 100cm

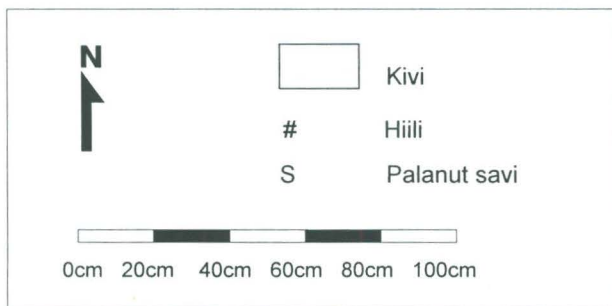
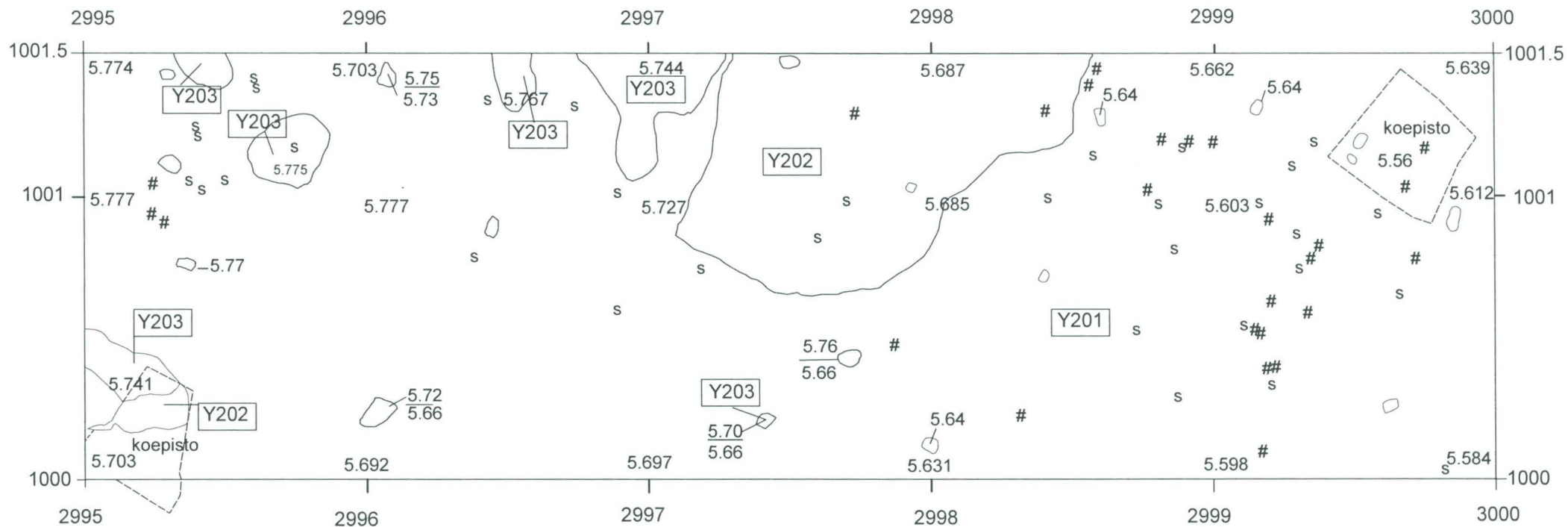

+ 948.4/
3092

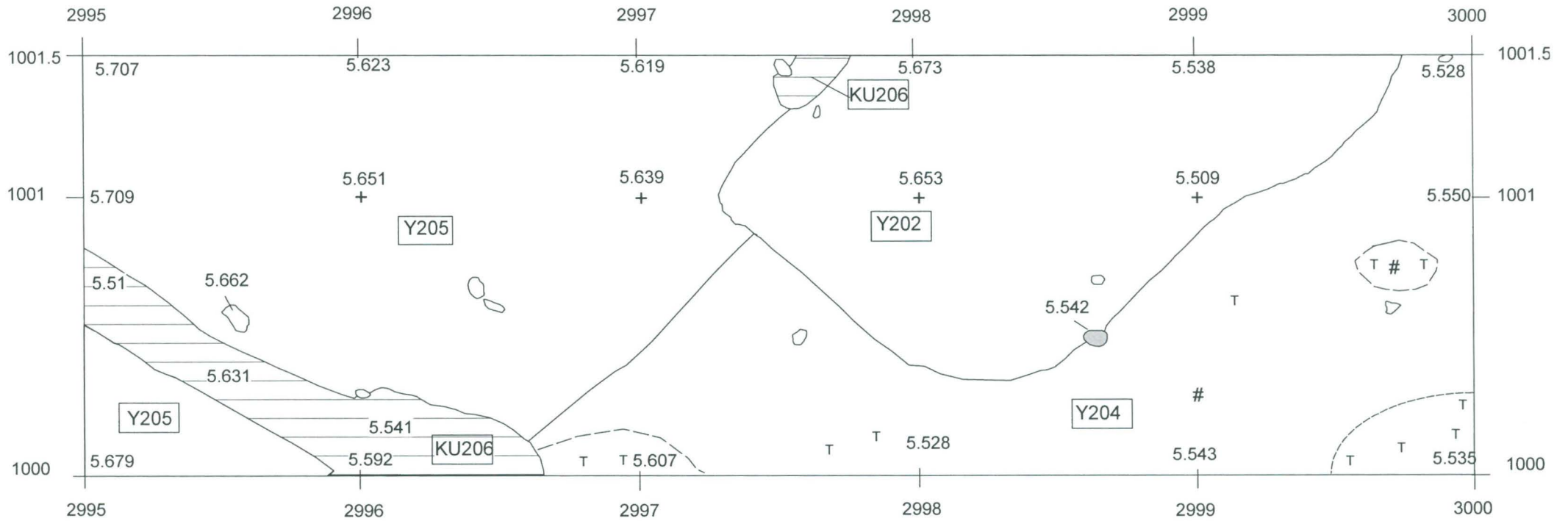
946/
3092
+

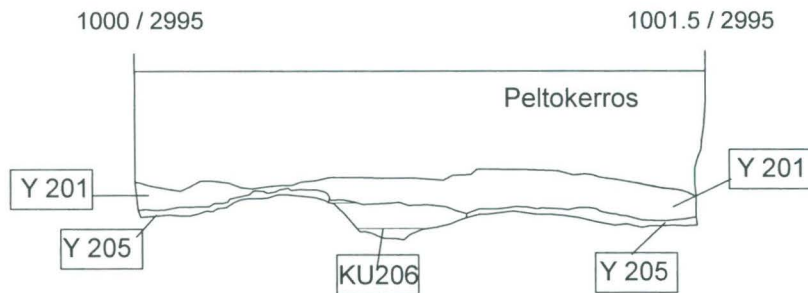
PERNAJA Gammelby Tomtäker MARK-projekti 2003	Tasokartta, Alue 1 Rakenne R 113, toinen kivikerros Mk 1: 20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Piirt. U. Rosendahl 21.9.03 Puht. piirt. H. Hämäläinen 2004	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI Kartta 5

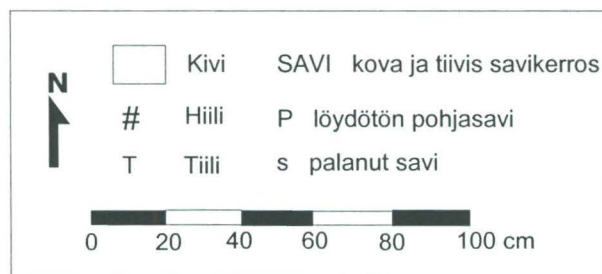
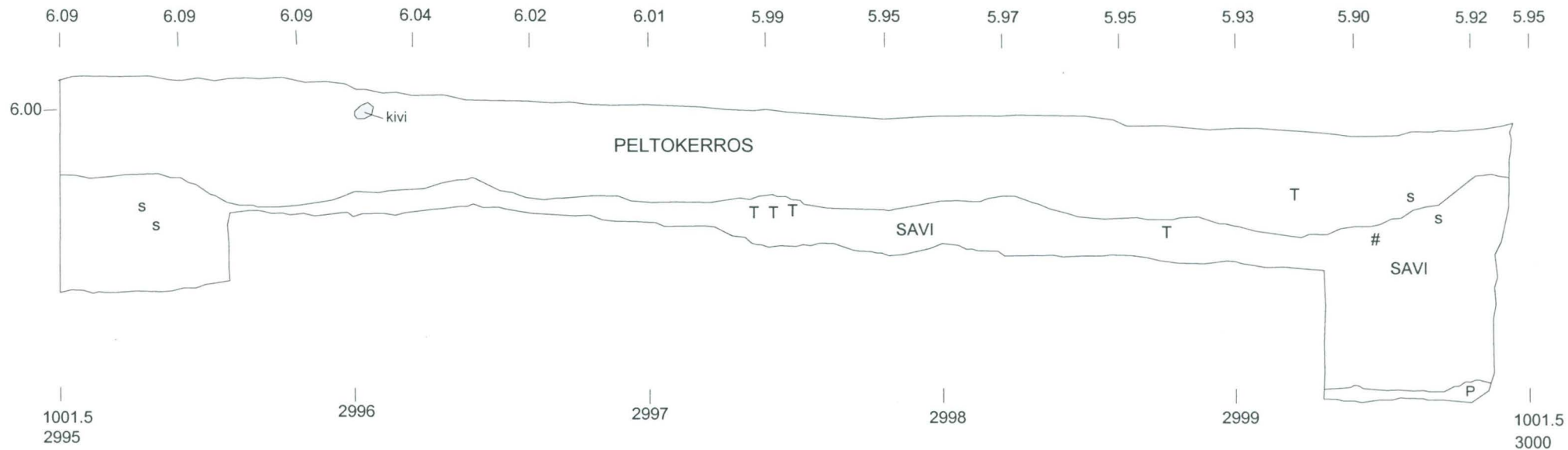
PERNAJA Gammelby Tomtåker MARK-projekti 2003	Tasokartta, Alue 2 taso 1 Mk 1 : 20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Piirt. H. Suisto 16.9.2003 Puht.piirt. H. Suisto 2004	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI Kartta 6

LÄNSIPROFIILI

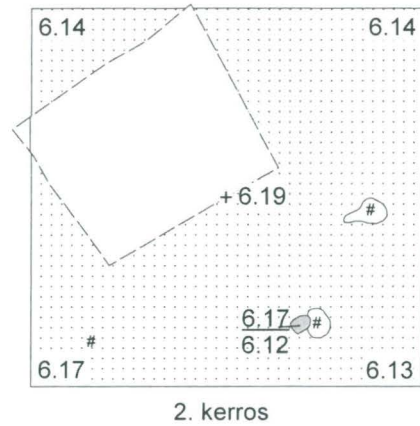
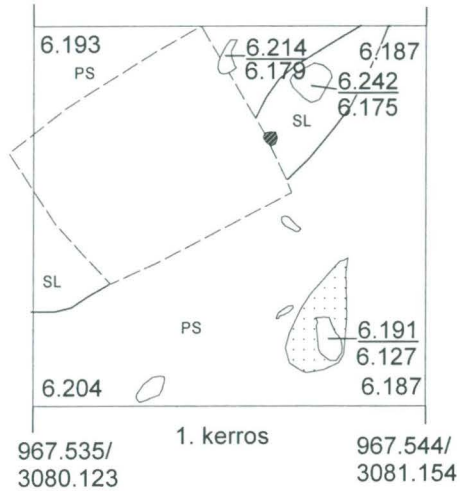
<p>PERNAJA Gammelby Tomtäker MARK-projekti 2003</p>	<p>Tasokartta, Alue 2 taso 2 Mk 1 : 20</p>	
<p>MITTAUSDOKUMENTOINTI Piirt. H.Hämäläinen 18.9. / 21.9.2003 Puht. piirt. H. Suisto 2004</p>	<p>MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI</p>	
<p>Kartta 7</p>		
<p>□ Kivi</p> <p>▨ Kuoppa</p>	<p>■ Palanut kivi</p> <p>T Tiili</p>	<p># Hiili</p>
<p>0cm 20cm 40cm 60cm 80cm 100cm</p>		
<p>N</p>		

PERNAJA Gammelby Tomtåker MARK-projekti 2003	Profiilikartta, pohjoisprofiili Alue 2, taso 2 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI U. Kõngäs 21.9.2003 Puht. piirt. Heini Hämäläinen 2004	MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN OSASTON ARKISTO, HELSINKI Kartta 8

968.543/
3080.111

968.562/
3081.157

- PS peltomultakerros, joka vaihettuu saveksi (seassa palanutta savea)
SL savilinssi
hiili (keskittymät ympyröity)

- savilinssi, jossa hiiltä seassa
 kivi
 kuona
 koepisto 18, joka on kaivettu syvemmälle

0cm 20cm 40cm 60cm 80cm 100cm

PERNAJA
Gammelby Tomtåker
MARK-projekti 2003

Tasokartta, Koekuoppa 1

Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI

MUSEOVIRASTO, RAKENNUSHISTORIAN
OSASTON ARKISTO, HELSINKI

Piirt. R. Mönkkönen 16.9.2003
Puht.piirt. R. Mönkkönen,
H. Hämäläinen 2004

Kartta 9

Pernaja Tomtäker

MARK-projekti 13-21.9.2003

Kuvaluettelo/diakuvat 125360:1-19

Liite V a

Tekijä:
Tanja Altzheimer

Päänro	Alanro	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi	Tyyppi	Koko
125360	1	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 2 idästä	EE-WW	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	2	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 2	SE-NW	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	3	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	WW-EE	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	4	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 2	SE-NW	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	5	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 2	WW-EE	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	6	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 2 länsipääty	NE-SW	Ulrika Rosendahl	18.9.	2003	dia	35mm
125360	7	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Yleiskuva	WW-EE	Ulrika Rosendahl	19.9.	2003	dia	35mm
125360	8	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1, taso 1 laajennus	NW-SE	Ulrika Rosendahl	20.9.	2003	dia	35mm
125360	9	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	KU III	WW-EE	Ulrika Rosendahl	20.9.	2003	dia	35mm
125360	10	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1: Profiili 947-946/3092 Y110, 109	SW-NE	Ulrika Rosendahl	20.9.	2003	dia	35mm
125360	11	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	R113 Alue 1	SW-NE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	12	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	SW-NE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	13	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	NW-SE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	14	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	EE-WW	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	15	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1, pikkuprofiili	WW-EE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	16	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	ylhäältä	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm

Päänro	Alanro	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi	Tyyppi	Koko
125360	17	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	WW-EE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	18	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Profiili, itäinen puoli	WW-EE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm
125360	19	Pernaja	Gammelby, Tomtäker	Alue 1	WW-EE	Ulrika Rosendahl	21.9.	2003	dia	35mm

Pernaja Tomtåker

Liite Vb

MARK-projekti 2003

Kuvaluettelo/Mustavalkokuvat 125361:1-6

Päänro	Alanro	Kunta	Kohde	Aihe	Suunta	Kuvaaja	Pvm	Vuosi	Tyyppi	Koko
125361	1	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Alue 1, työkuva	EE-WW	Helena Anttila	18.9	2003	mv	35 mm
125361	2	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Alue 2, länsipääty.	SS-NN	Helena Anttila	18.9	2003	mv	35 mm
125361	3	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Alue 1. R113:n yläosa näkyvissä.	SW-NE	Helena Anttila	18.9	2003	mv	35 mm
125361	4	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Alue 2	WW-EE	Helena Anttila	18.9	2003	mv	35 mm
125361	5	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Alue 1, ennen laajennusta.	SS-NN	Helena Anttila	16.9	2003	mv	35 mm
125361	6	Pernaja	Gammelby Tomtåker	Koekuoppa 1	EE-WW	Helena Anttila	16.9	2003	mv	35 mm

31
32
33
34
35
37

100
31
32
33
34
35
37

2 1 0 00

2 AGFA APX 100 1 AGFA APX 100 0 00